# ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«*Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε*».

Ἔτος 66ον ΙΟΥΛΙΟΣ, 1930. Ἀριθ. 7.

## ΤΥΦΛΩΣΙΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ

«Ἐὰν δὲ καὶ ἦναι τὸ Εὐαγγέλιον ἡμῶν κεκαλυμμένον εἰς τοὺς ἀπολλυμένους εἶναι κεκαλυμμένον, τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὸν νοῦν, ἵνα μὴ ἐπιλάμψῃ εἰς αὐτοὺς ὁ φωτισμὸς τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ».

(Β'. Κορινθ. δ'. 3).

Ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἀποδείξας ὁ Παῦλος εἰς τοὺς ἐν Κορίνθῳ Χριστιανοὺς τὸ ἐξοχώτερον τῆς Νέας Διαθήκης ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Παλαιάν, ἕνεκα τῆς πνευματικῆς αὐτῆς φύσεως, καὶ οὕτως ἀποστομώσας τοὺς θέλοντας νὰ μεταβάλωσιν αὐτὴν εἰς διαθήκην ἔργων, ἔρχεται ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ, τοῦ ὁποίου μέρος ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐδάφιόν μας, νὰ καταδείξῃ ὅτι τὴν ἐξοχωτέραν, τὴν πνευματικωτέραν ταύτην διαθήκην—τὸ *Εὐαγγέλιον*—αὐτὸς ἐκήρυξε φανερῶς, σαφῶς καὶ ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ πρὸς πάντας—ἄνευ δολιότητος καὶ ἄνευ σκοπῶν ἰδιοτελῶν. «Ἐὰν δέ», προσθέτει ἐν τῷ ἐδαφίῳ μας, «αἱ ἀλήθειαι αὐτοῦ αἱ πειστικαὶ καὶ σώζουσαι δὲν κάμνωσι τὴν δέουσαν ἐντύπωσιν εἴς τινας—ἐὰν τὸ φῶς αὐτοῦ δὲν φωτίζῃ τὰς ἐσκοτισμένας διανοίας τινῶν, καὶ δὲν ἐπιστρέφῃ τὰς καρδίας των εἰς τὸν Θεόν, τὸ σφάλμα δὲν εἶναι τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλ' αὐτῶν τούτων τῶν μὴ φωτιζομένων ὑπ' αὐτοῦ». Τὸ προκείμενον ἐδάφιον περιέχει μίαν σπουδαίαν διακήρυξιν, ὅτι δηλ. ὑπάρχει τάξις τις ἀνθρώπων, οὓς ἀποκαλεῖ ***ἀπολλυμένους,*** ἐπὶ τῶν ὁποίων τὸ μακάριον Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπιρροὴν ἀλλ' εἶναι ***κεκαλυμμένον,*** δίδει δὲ ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸν λόγον τούτου.

Ἡ ὕπαρξις τοιαύτης τινὸς τάξεως ἀνθρώπων, ὡς καὶ τῆς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτου αὐτῆς, καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον γίνεται καταφανὴς δι' ἁπλοῦ βλέμματος ἐπὶ οἱασδήποτε κοινωνίας. Παντοῦ καλοὶ καὶ κακοί, ἀγαθοὶ καὶ πονηροί, ψεῦσται καὶ ἀληθεῖς, ἐγκρατεῖς καὶ ἀκρατεῖς, εὐσεβεῖς καὶ ἀσεβεῖς, τίμιοι καὶ ἄτιμοι. Παντοῦ πονηροὶ καὶ ἐνάρετοι—παντοῦ ὑποκριταὶ καὶ εἰλικρινεῖς.

Τὴν τάξιν ταύτην ὁ Παῦλος ἀποκαλεῖ «ἀπολλυμένους», κηρύττει δὲ ὅτι εἰς τοὺς τοιούτους τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι κεκαλυμμένον. Ἡ διακήρυξις αὕτη ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ κατὰ θεωρίαν φαίνεται ἐσφαλμένη, ἀδύνατος μάλιστα, διότι πῶς εἶναι δυνατόν, πρᾶγμα, ὡς τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον ἐν αὐτῇ τῇ φύσει του εἶναι ***φῶς*** — «φῶς φέγγον ἐν τῇ σκοτίᾳ» — φῶς ἀποκαλυφθὲν ἐξ οὐρανοῦ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ πρὸς φωτισμὸν τῶν ἀνθρώπων — πῶς εἶναι, λέγω, δυνατὸν τὸ φωτιστικὸν τοῦτο μέσον νὰ ἦναι κεκαλυμμένον, νὰ μὴ φωτίζῃ δηλονότι μίαν τάξιν

ἀνθρώπων ; Πρακτικῶς ὅμως εἶναι ἀληθεστάτη, ἡ δὲ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ καθημερινὴ πεῖρα διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὅτι τῷ ὄντι ***τὸ οὐράνιον τοῦτο φῶς τῆς θείας ἀποκαλύψεως δύναται νὰ καλυφθῇ,*** ὅτι πολλάκις μάλιστα ἐπὶ μακρὸν χρόνον οὐδεμίαν ἐξήσκησεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἤδη δὲ ἐξακολουθεῖ νὰ ἦναι κεκαλυμμένον εἰς τοὺς τοιούτους.

Οἱ τοιοῦτοι ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ δὲν βλέπουσι καὶ ὦτα καὶ δὲν ἀκούουσι καὶ καρδίαν καὶ δὲν νοοῦσι. Δὲν ἐκτιμῶσι τὴν ἀξίαν τοῦ Εὐαγγελίου — δὲν ἔχουσι πεῖραν τῆς δυνάμεώς του — δὲν ἔχουσι μερίδα εἰς τὴν δι᾿ αὐτοῦ ἐνεργουμένην ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ ζωῇ εὐδαιμονίαν καὶ χαράν.

Τίς δ᾿ ὁ λόγος, ποία ἡ αἰτία τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου, τῆς παντελοῦς ταύτης ἀχρηστίας τοῦ χρησιμωτάτου τούτου μέσου ;

Κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἡ αἰτία τούτου εἶναι ***ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου,*** ὅστις ἐνεργεῖ ἐπ᾿ αὐτῶν διὰ τῆς τυφλωτικῆς αὐτοῦ ἐπιρροῆς καὶ δυνάμεως.

Πρὸς καλλιτέραν κατανόησιν τοῦ προκειμένου ζητήματος ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν *τί* σημαίνει ἡ φράσις ὁ ***αἰὼν οὗτος,*** καὶ ***τίς ὁ θεὸς αὐτοῦ.***

Ἡ λέξις ***αἰὼν*** ἔχει ἐν τῇ Γραφῇ διαφόρους σημασίας. Οὕτω λ. χ. σημαίνει ***περίοδον χρόνου ἀορίστου*** ἢ ***ὡρισμένης ἐκτάσεως.*** Τὴν σημασίαν ταύτην ἔχουσιν ἡ λέξις ***αἰωνιότης*** καὶ ἡ φράσις ***εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*** καὶ ***πρὸ των αἰώνων.*** Σημαίνει προσέτι τὸν ***ὑλικὸν κόσμον***—τὸ ***Σύμπαν,*** ὡς ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους α΄. 2 : «Δι᾿ οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν».

Ἔτι σημαίνει τὴν Ἰουδαϊκὴν Οἰκονομίαν σχετικῶς πρὸς τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου, ὡς ἐν Α΄. Κορινθ. ι΄. 11 : «Ταῦτα δὲ πάντα ἐγένοντο εἰς ἐκείνους παραδείγματα, ἐγράφησαν δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ τέλη τῶν αἰώνων ἔφθασαν».

Προσέτι τὸν καιρὸν αὐτῆς τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ· ὡς ἐν Ἐφεσ. β΄. 7 : «Διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος Αὐτοῦ».

Ἐνίοτε σημαίνει ***τὸν κόσμον τοῦτον*** μεθ᾿ ὅλων τῶν κακῶν, τῶν μεριμνῶν καὶ τῶν φροντίδων του. Ἐν τῷ προκειμένῳ ἐδαφίῳ σημαίνει μᾶλλον ***τοὺς κατοίκους τοῦ κόσμου τούτου,*** τὸ μέγιστον μέρος τῶν ὁποίων εἶναι κακοί, ὅπως καὶ νῦν λέγομεν : «Ὁ κόσμος εἶναι κακός, διεφθαρμένος», κλπ.

***Θεὸς*** δὲ ***τοῦ αἰῶνος τούτου,*** εἴτε τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου—δηλ. τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων—εἶναι τὸ ***πονηρὸν ἐκεῖνο πνεῦμα,*** ὅπερ κυβερνᾷ τὸ μέγα μέρος τῆς ἀνθρωπότητος ἐν πάσῃ χώρᾳ καὶ ἐν παντὶ αἰῶνι, ἀπ᾿ ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, ὅπερ καλεῖται ***Σατανᾶς*** καὶ ***ἀρχαῖος ὄφις*** καὶ ***Διάβολος,*** ἐβασίλευεν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται ***ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου,*** ὅπως βλέπομεν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ (κεφ. ιβ΄. 30—ιδ΄. 30—ις΄. 11). Τὸ αὐτὸ πονηρὸν πνεῦμα ὀνομάζεται καὶ ***ἄρχων τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος*** (Ἐφεσ. β΄. 2), τὸ πνεῦμα τὸ ἐνεργοῦν ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας διὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, οἵτινες κατοικοῦσι καὶ ἐξουσιάζουσι τὴν ἀτμόσφαιραν. Ὁ αὐτὸς περιγράφεται προσέτι ὡς ***λέων ὠρυόμενος,*** περιφερόμενος καὶ ζητῶν τίνα νὰ καταπίῃ (Α΄. Πέτρ. ε΄. 8).

Οὗτος ὁ θεὸς ἢ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου εἶναι ὁ ἐπιφέρων τὴν τύφλωσιν ταύτην εἰς τοὺς ***υἱοὺς τῆς ἀπειθείας***, οὕτως ὥστε τὸ Εὐαγγέλιον δὲν δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ νοὸς καὶ τῆς ψυχῆς των καὶ νὰ φωτίσῃ αὐτούς. Πράττει δὲ τοῦτο κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους :

1) Διὰ τοῦ ***ψεύδους*** καὶ τῆς ***ἀπάτης***, ὅπως μετ' ἐπιτυχίας ἔπραξεν εἰς τὴν περίστασιν τῆς Εὔας, ἠγωνίσθη δὲ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ὅταν ἐπείρασε τὸν Κύριον ἡμῶν· ὅθεν καλεῖται ***ψεύστης*** καὶ ***ἀνθρωποκτόνος*** καὶ ὁ ***πατὴρ τοῦ ψεύδους***, διότι αὐτὸς εἰσήγαγε τὸ ψεῦδος εἰς τὸν κόσμον.

2) Διὰ τῆς εἰς τὴν θρησκείαν εἰσαγωγῆς ***μυθευμάτων***, ***δεισιδαιμονιῶν*** καὶ ***πλανῶν***, δι' ὧν συγκαλύπτει καὶ παραμορφώνει τὴν ἀλήθειαν καὶ οὕτως οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ τὴν ἴδωσιν.

3) Διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ***πειρασμῶν***, δι' ὧν ρίπτει τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἁμαρτίαν, διὰ δὲ τῆς ἐξακολουθήσεως ἐν αὐτῇ τυφλώνει τὸν νοῦν, σκληρύνει τὴν καρδίαν καὶ καυτηριάζει τὴν συνείδησιν, ὅπως ἔπραξε τοῦτο πολλάκις εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας.

4) Διὰ ***ψευδῶν διαβεβαιώσεων*** καὶ ***παρηγοριῶν***, δι' ὧν καθησυχάζει τοὺς φόβους των καὶ ἀποκοιμίζει τὴν συνείδησίν των, ὥστε τοὺς κάμνει οὐ μόνον ἀμερίμνους ἀλλὰ καὶ ἀναισθήτους πρὸς τὸν κίνδυνον ὃν διατρέχουσι — ναί, ἔτι περισσότερον, τοὺς κάμνει νὰ φαντάζωνται ὅτι ἡ σωτηρία των δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐπίσης ἀσφαλῶς καὶ δι' ἄλλων μέσων ἐκτὸς τοῦ Χριστοῦ.

5) Διὰ ***ματαίων ἐλπίδων***, ὅτι δηλ. δύνανται νὰ ζῶσιν ἐν ἁμαρτίᾳ, ἀκολουθοῦντες τὰς ἀθεμίτους των ὀρέξεις καὶ πάθη καὶ ἔπειτα νὰ ἐξαγοράσωσι τὴν σωτηρίαν των διὰ ***χρημάτων***, δίδοντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ εἰς τοὺς ἱερεῖς, ἵνα λειτουργῶσι καὶ μνημονεύωσιν αὐτοὺς ζῶντας ἢ καὶ ἀποθανόντας, διὰ συγχωροχαρτίων, διὰ νηστειῶν, δι' ἐλεημοσυνῶν, ἀποκαταστάσεως πτωχῶν νεανίδων καὶ ἀνεγέρσεως ναῶν, διὰ κακουχιῶν σωματικῶν, ἐπισκέψεως ἁγίων τόπων, λουτρῶν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ καὶ ἄλλων ἔργων αὐτοδικαιώσεως.

6) Διὰ ***δισταγμῶν, ἀμφιβολιῶν*** καὶ ***ἀπιστίας*** περὶ Θεοῦ, περὶ Χριστοῦ καὶ τῆς εἰς τὸν κόσμον ἐλεύσεως Αὐτοῦ, περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, περὶ τῶν Γραφῶν, ἰδίως περὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἱστορουμένων θαυμάτων, περὶ τοῦ μέλλοντος κόσμου καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως, κλπ.

Περὶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων γράφει ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Ἐφεσίους ὅτι «περιπατοῦσιν ἐν τῇ ***ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν***, ἐσκοτισμένοι τὴν διάνοιαν καὶ ἀπηλλοτριωμένοι ἀπὸ τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πόρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀναισθητήσαντες παρεδόθησαν εἰς τὴν ἀπώλειαν πρὸς ἐργασίαν πάσης ἀκαθαρσίας» (Ἐφεσ. δ'. 17—19).

Ἄλλους τινὰς τυφλώνει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ***δὲν ἐννοοῦσι τὰ στρατηγήματα αὐτοῦ*** καὶ ἀρνοῦνται καὶ αὐτὴν ***τὴν ὕπαρξίν του***.

Φεῦ! εἶναι τυφλοὶ καὶ μένουσιν ἐν τῷ σκότει, ἐνῷ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης λάμπει ἐνώπιον αὐτῶν μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς λαμπρότητος. Πολλοὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἤκουσαν τὰ κηρύγματα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ καὶ ὅμως ἔμειναν ἐν τῷ σκότει. Ὅθεν δικαίως ἔλεγε περὶ αὐτῶν ὁ Ἀπόστολος: «Καὶ τὸ

φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φέγγει καὶ ἡ σκοτία δὲν ἠννόησεν αὐτό» (Α΄. Ἰωάν. δ΄. 5). Ὅταν ὁ Παῦλος ἐπεστράφη, ἔπεσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λέπη καὶ τότε ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ τὸ ἀληθὲς φῶς. Οὕτως ἔχει μὲ πάντα ἁμαρτωλὸν—ἐὰν μὴ τὰ ***λέπη τῆς κοσμικότητος πέσωσιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας αὐτοῦ, οὐδέποτε θὰ δυνηθῇ νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου.*** Πολλοὶ τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ Νόμου καὶ τῶν διδασκάλων τῆς θρησκείας ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἦσαν πολὺ θρῆσκοι καὶ ἐνόμιζον ἑαυτοὺς τὸ ***φῶς*** τοῦ ***κόσμου*** καὶ ***ὁδηγοὺς τυφλῶν***· πράγματι ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τυφλοὶ ὁδηγοὶ τυφλῶν (Ματθ. ιε΄.14).

Τὴν εἰς τὸν Κύριον ἐπιστροφὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ὁ Ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου ἀγωνίζεται νὰ ἐμποδίσῃ προσέτι διὰ τῶν ἀνθρωπίνων ***ὑπηρετῶν*** αὐτοῦ, οἵτινες διὰ παντοίων τρόπων ἀγωνίζονται ***νὰ ἐμποδίσωσι τὸ Εὐαγγέλιον*** ἀπὸ τοῦ νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ φωτίσῃ αὐτούς. Οἱ τοιοῦτοι ὁμιλοῦσι καὶ γράφουσι ***κατὰ τοῦ Θείου Λόγου*** παντοειδῆ σοφίσματα καὶ ψεύδη, ἐκδίδουσιν ἐγκυκλίους ἀπαγορευτικὰς τῆς κυκλοφορίας αὐτοῦ ὑπὸ παντοίας προφάσεις, ὁτὲ μὲν ὅτι ἡ μετάφρασις εἶναι διεστραμμένη, ἄλλοτε, ὅτι πᾶσα μετάφρασις ἐξευτελίζει τὸ μεγαλεῖον τοῦ πρωτοτύπου, ὄντος λόγου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κτλ. κτλ. Οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ ἀναθεματίζουσι καὶ κατακαίουσι καὶ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ τοὺς διαδίδοντας αὐτήν, ἐὰν τύχῃ νὰ ἔχωσι τὴν πρὸς τοῦτο ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, καὶ τοῦτο διότι μισοῦσιν αὐτήν, ἐπειδὴ εἶναι ***φῶς*** καὶ ἀποκαλύπτει ὅτι τὰ ***ἔργα αὐτῶν εἶναι πονηρὰ*** (Ἰωάν. ιγ΄. 19, 20).

Τὸ κακὸν δὲ εἶναι ὅτι ἡ τύφλωσις αὕτη τῶν ἀνθρώπων ὡς πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰς ἐν αὐτῷ περιεχομένας ἀληθείας δὲν εἶναι, ὅπως ἡ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, ***ἀκουσία*** καὶ ἑπομένως συγχωρητέα, ἀλλ᾽ ***ἑκουσία*** καὶ διὰ τοῦτο ***ἀδικαιολόγητος καὶ κατακριτέα***. Οἱ ἄνθρωποι εἰσέρχονται εἰς τὰς παγίδας τοῦ Διαβόλου καὶ εὐχαρίστως φέρουσιν ἐπὶ τοῦ τραχήλου των τὸν ζυγὸν αὐτοῦ οὐχὶ ***ἀναγκαστικῶς,*** ἀλλὰ ***θεληματικῶς*** καὶ ***μετὰ χαρᾶς*** (Β΄. Τιμοθ. β΄. 26).

Ἡ πνευματικὴ αὕτη τύφλωσις εἶναι ***αἰτία τῆς εἰδωλολατρείας***. Ὅθεν ὁ Παῦλος ὁμιλῶν περὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, λέγει: «Ἀλλ᾽ ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία... οἵτινες γνωρίσαντες τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράττοντες εἶναι ἄξιοι θανάτου, οὐχὶ μόνον πράττουσιν αὐτά, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσιν εἰς τοὺς πράττοντας αὐτὰ» (Ρωμ. α΄. 21, 32).

Ἓν τῶν μεγίστων στρατηγημάτων τοῦ θεοῦ τοῦ αἰῶνος τούτου εἶναι καὶ τὸ ***πλανᾷν, ἀπάγειν καὶ ἀπομακρύνειν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ***· ὅπερ τοσοῦτον τυφλώνει αὐτοὺς μικρὸν κατὰ μικρόν, ὥστε ἐπὶ τέλους καταντῶσι νὰ λατρεύωσιν ὡς Θεὸν πᾶν πρᾶγμα ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅπως βλέπομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἄλλων ἐθνῶν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ***τυφλώνει τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων***, διὰ νὰ μὴ τοὺς φωτίσῃ ὁ φωτισμὸς τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ πνευματικὴ αὕτη τύφλωσις εἶναι ἡ αἰτία τῆς λυπηρᾶς καταστάσεως καὶ ***πολλῶν ἐκ τῶν ὀνομαζομένων Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν***—καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν.

Ἀλλ' ἐκ πασῶν τῶν μορφῶν τῆς πνευματικῆς ταύτης τυφλότητος ἡ χειρίστη καὶ μᾶλλον ἀνίατος εἶναι ἐκείνη, δι' ἧς οἱ πάσχοντες ***νομίζουσιν ὅτι βλέπουσιν***, ἐνῷ ***πραγματικῶς εἶναι τυφλοί.***

Ἐκ τῆς τρομερᾶς ταύτης τυφλώσεως ἔπασχον οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν ἐδίδασκέ ποτε περὶ τούτου, ἐκεῖνοι δὲ τὸν ἠρώτησαν, «Μήπως καὶ ἡμεῖς ἤμεθα τυφλοί;» ἀπεκρίθη καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, «Ἐὰν ἦσθε τυφλοί, δὲν θὰ εἴχετε ἁμαρτίαν· τώρα ὅμως λέγετε ὅτι βλέπετε, διὰ τοῦτο ἡ ἁμαρτία σας μένει» (Ἰωάν. θ'. 33—41).

Ἐκ τῆς τρομερᾶς ταύτης τυφλώσεως πάσχουσι καὶ σήμερον πολλὰ ἄτομα καὶ ὁλόκληροι Ἐκκλησίαι, φέρουσαι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλουσι νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ φῶς ἵνα φωτισθῶσι καὶ ἰαθῶσι.

Τὸ μόνον ἰαματικὸν μέσον κατὰ τῆς τρομερᾶς ταύτης πνευματικῆς ἀσθενείας εἶναι ὁ ***Χριστός***· ἀλλ' ἵνα δυνηθῇ τις νὰ προσέλθῃ εἰς Αὐτόν, πρῶτον καὶ κύριον πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ συναισθανθῇ καὶ ὁμολογήσῃ ὅτι εἶναι τῷ ὄντι τυφλὸς—ὅτι πάσχει καὶ πάσχει βαρέως καὶ ὅτι ἔχει ἀνάγκην ***θεραπείας*** καὶ ***φωτισμοῦ***. Εὐθὺς δ' ἀφοῦ κάμῃ τὸ πρῶτον τοῦτο βῆμα, ἀρχίζει, ὡς ὁ τυφλὸς ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν καθήμενος, νὰ κράζῃ: «Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Δαβίδ, ἐλέησόν με!» (Λουκ. ιη'. 8). Ὁ δὲ Χριστός, εἷς τῶν κυρίων σκοπῶν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ὁποίου εἰς τὴν γῆν ἦτο νὰ ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν τυφλῶν (Λουκ. δ'. 9, 39), θέλει ἀκούσει τὴν κραυγήν του καὶ θέλει εἴπει εἰς αὐτόν: «Ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σὲ ἔσωσε. Πορεύου ἐν εἰρήνῃ!» (Λουκ. ιη'. 42).

Καὶ τώρα, φίλοι καὶ ἀδελφοί, πῶς ἆρά γε ἔχει τὸ ζήτημα τοῦτο μὲ σᾶς; Μήπως ἦναι κεκαλυμμένον εἴς τινας ἐξ ὑμῶν; Ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει γράφει περί τινων Χριστιανῶν—καὶ περὶ ὁλοκλήρων ἐκκλησιῶν (ὡς λ.χ. τῆς τῶν Λαοδικέων)—ὡς τυφλῶν, μὴ γνωριζόντων ὅμως, οὐδὲ κἂν συναισθανομένων τὴν τύφλωσιν αὐτῶν (Ἀποκάλ. γ'. 17). Ἐὰν δὲ μία τῶν πρώτων Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, τῶν θεμελιωθεισῶν ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων, τοσοῦτον ταχέως περιέπεσεν εἰς τοιαύτην τύφλωσιν, εἶναι τάχα ἀδύνατον ἢ θαυμαστόν, ἂν ἄλλαι Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι μετὰ δεκαεννέα αἰῶνας πάσχωσιν ἐκ τῆς αὐτῆς νόσου; Θὰ ἦτο παράδοξον ἄν τινες ἐκ τῶν παρόντων εὑρίσκοντο ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἐξ ἀγνοίας, ἀφοῦ τινὲς ἐκ τῶν πρώτων ἐκείνων Χριστιανῶν ἔπαθον τὸ αὐτό;

Βεβαίως οὔτε ἀδύνατον οὔτε θαυμαστὸν οὔτε κἂν παράδοξον δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ τοιοῦτον. Ὅθεν εἶναι ἀνάγκη ἕκαστος ἡμῶν νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐπισταμένως δι' ὅλων τῶν μέσων, ἅτινα δύνανται νὰ διαφωτίσωσι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του, ἵνα μὴ ἐξακολουθῇ νὰ μένῃ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς πνευματικῆς ταύτης τυφλώσεως, ἥτις ἐπὶ τέλους θὰ τὸν φέρῃ εἰς τελείαν καταστροφήν.

Εἴθε δὲ ὁ Κύριος νὰ βοηθήσῃ ἕκαστον ἡμῶν διὰ τοῦ Πνεύματος Αὐτοῦ, ὥστε νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀληθῆ ἡμῶν κατάστασιν καὶ νὰ προσφύγωμεν εἰς Ἐκεῖνον, ὅστις εἶναι ἱκανὸς νὰ μᾶς θεραπεύσῃ, νὰ μᾶς φωτίσῃ καὶ νὰ μᾶς σώσῃ εἰς τὸ παντελές! Ἀμήν.

*(Ἐκ τῶν τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη).*

# ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

( Συνέχεια )

## *Γρηγόριος ὁ Νύσσης.*

Νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐγεννήθη περὶ τὸ ἔτος 331, πιθανώτατα ἐν Νεοκαισαρείᾳ τοῦ Πόντου. Τὴν ἐκπαίδευσίν του ἔλαβε κυρίως παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Βασιλείου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔτρεφε μέγιστον σέβας, ἀποκαλῶν αὐτὸν «πατέρα» καὶ «διδάσκαλον». Νεαρὸς ἔτι προεχειρίσθη ἀναγνώστης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, μετῆλθεν ὅμως ἔπειτα ἐπί τινα χρόνον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ῥήτορος (δικηγόρου), ἀλλὰ τέλος ἐγκατέλιπε τὸ στάδιον τοῦτο, πεισθεὶς εἰς τὰς παραινέσεις Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, ὅστις ἤλεγχεν αὐτὸν διὰ τὴν «ἄδοξον εὐδοξίαν» τοῦ νὰ θέλῃ «ῥήτωρ ἀκούειν μᾶλλον ἢ Χριστιανός», καὶ τοῦ λοιποῦ ἀφιερώθη εἰς τὴν μελέτην τῶν Γραφῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 372 ἄκων προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου εἰς ἐπίσκοπον Νύσσης, μικρᾶς κωμοπόλεως τῆς Καπποδοκίας. Ὡς ποιμὴν δὲν διεκρίθη, ἐπιδείξας ἐν πολλοῖς ἁπλοϊκότητα «οὐδ' ἄλλως πρέπουσαν Χριστιανοῖς» καὶ «τῷ παρόντι καιρῷ μὴ ἁρμόζουσαν», ὡς ἔγραφεν εἰς αὐτὸν ὁ Βασίλειος, ὅστις μάλιστα ἐστενοχωρεῖτο πολὺ μὲ τὸν ἀδελφόν του, ὃν ἤλεγχεν ὡς «ἀναξιόπιστον τῶν τοιούτων διάκονον», μὴ ἔχοντα «οὔτε πρότερον μεμαρτυρημένον τὸν λόγον ὑπὸ τῶν ἔργων» καὶ «παντελῶς ἄπειρον ὄντα τῶν κατὰ τὰς ἐκκλησίας» (ὅρα Δ. Σ. Μπαλάνου, Πατρολογίαν, σ. 321). Ἦτο ὅμως λίαν ὀρθόδοξος τὸ φρόνημα καὶ ζηλωτὴς τῆς πίστεως τῆς Νικαίας, διὸ καὶ ἐξήγειρε τὸν χόλον τῶν Ἀρειανῶν, οἵτινες ὑπερίσχυον τότε ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος. Ὁ Γρηγόριος, κατηγορούμενος ὡς ἀντικανονικῶς ἐκλεγεὶς ἐπίσκοπος καὶ ὡς οἰκειοποιηθεὶς ἐκκλησιαστικὰ χρήματα, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Πόντου καὶ ἐξωρίσθη, μία δὲ σύνοδος ἐξ Ἀρειανῶν ἐπισκόπων, συνελθοῦσα ἐν Νύσσῃ, τὸν καθῄρεσεν. Ἀποθανόντος ὅμως τοῦ Οὐάλεντος (378), καὶ ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον τοῦ Θεοδοσίου, ὁ Γρηγόριος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπισκοπήν του, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος παρέστη εἰς τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδον καὶ ἐκεῖθεν ἐντολῇ τῆς συνόδου περιῆλθε τὰς ἐκκλησίας τῆς Παλαιστίνης, Ἀραβίας καὶ Πόντου, μετ' ἄλλων τινων ἐπισκόπων πρὸς καταπολέμησιν τῆς Ἀρειανῆς λύμης, εἶτα δὲ ἐξελέγη παρὰ τὴν θέλησίν του ἐπίσκοπος Σεβαστείας τοῦ Πόντου, τοῦ ὁποίου ἀξιώματος μετὰ πάροδον μηνῶν τινων κατώρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Νύσσαν.

Τὸ ἔτος 381 παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Κων)πόλει Β'. Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, καὶ εἰς αὐτὸν ἀνετέθη νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπικήδειον λόγον εἰς τὸν ἀποθανόντα πρόεδρον αὐτῆς Μελέτιον. Κατά τινα δὲ ἄλλην πληροφορίαν ὄχι ἀπολύτως ἀξιόπιστον, τῷ ἀνετέθη ὑπὸ τῆς Συνόδου καὶ ἡ συμπλήρωσις τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας διὰ τοῦ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἄρθρου. Πάντως τὸ κῦρός του ἦτο μέγα ἐν τῇ Συνόδῳ καὶ λόγῳ τῆς μεγάλης του μορφώσεως καὶ ὡς ἀδελφοῦ τοῦ Μ. Βασιλείου, ἀφοῦ ὁ Θεοδόσιος τῷ 381 ἐξέδωκε νόμον, δι' οὗ ὥριζεν ὅτι ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Πόντου ἔπρεπε νὰ θεωρῶνται ὡς αἱρετικοὶ ὅσοι δὲν εὑρίσκοντο

εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν μὲ τὸν Γρηγόριον Νύσσης καὶ ἄλλους δύο ἐπισκόπους.

Ἐπίσης παρέστη ὁ Γρηγόριος καὶ εἰς σύνοδον, ἥτις συνεκροτήθη τῷ 394 ἐν Κων)πόλει. Ἔκτοτε ἐλλείπει πᾶσα περαιτέρω πληροφορία περὶ τοῦ βίου του.

Ὁ Γρηγόριος ἦτο ἔγγαμος, ἡ σύζυγός του ἐκαλεῖτο Θεοσέβεια, ὅτε δ' αὕτη ἀπέθανεν, ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν παρηγορητικήν.

Ὁ Γρηγόριος Νύσσης ἀποτελεῖ, μετὰ τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τὴν τριανδρίαν, ἥτις ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «οἱ τρεῖς Καππαδόκαι». Ἀπὸ ἀπόψεως ποιμαντορικῆς ἱκανότητος, ὡς εἴδομεν, ὁ Γρηγόριος ὑστέρει κατὰ πολὺ τῶν ἑτέρων δύο. Ἀκόμη καὶ ὡς συγγραφεύς, κατὰ τὴν αὐστηρὰν τῶν νεωτέρων κρίσιν, δὲν πλησιάζει οὔτε τὸν Βασίλειον οὔτε τὸν Θεολόγον. Διὰ τοῦτο ὡς ρητορικὴν ὑπερβολὴν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸ ἐγκώμιον τῆς Ζ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅπερ τὸν ἀποκαλεῖ «τῶν πατέρων πατέρα, τῶν Νυσσαέων φωστῆρα, ἄνδρα μετὰ τὸν ἀδελφὸν δεύτερον ἔν τε λόγοις καὶ τρόποις». Ἐν τούτοις, ὁ Φώτιος, ὅστις ἐλέγχει τὰ τρωτὰ τοῦ ὕφους τοῦ Γρηγορίου, συγχρόνως ἐγκωμιάζει τὸ σαφὲς καὶ τὸ ἡδὺ τῆς φράσεώς του, ἄλλοι δὲ συγγραφεῖς τὸν ἀποκαλοῦν «ἐλλογιμώτατον καὶ πάσης παιδείας ἀνάπλεων».

* * *

Τὰ συγγράματα τοῦ Γρηγορίου δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς α) ***Δογματικά***, β) ***Ἑρμηνευτικά***, γ) ***Πρακτικά***, δ) ***Λόγους*** καὶ ε) ***Ἐπιστολάς***.

Τῆς πρώτης κατηγορίας τὰ κυριώτερα εἶναι: ***Κατὰ Εὐνομίου λόγοι ἀντιρρητικοὶ ιβ'***, θεωρούμενοι ὡς ἓν τῶν καλλίστων ἔργων τῆς ἀντι-Ἀρειανικῆς φιλολογίας. ***Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολλιναρίου, Λόγος κατηχητικὸς ὁ Μέγας, Περὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, Περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως, Περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ πίστεως, Περὶ τελειότητος.***

Ἐκ τῶν ***Ἑρμηνευτικῶν*** προέχουσι τὰ ***Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, Ἀπολογητικὸς εἰς τὴν ἑξαήμερον, Περὶ τοῦ βίου τοῦ Μωϋσέως,*** καὶ αἱ ***Ἑρμηνεῖαι*** εἰς τοὺς Ψαλμούς, τὸν Ἐκκλησιαστήν, Ἆσμα ᾀσμάτων καὶ διάφορα τῆς Κ. Διαθήκης.

Τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν ***πρακτικῶν*** ἔργων του εἶναι τὰ ***Περὶ Παρθενίας, Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι, Περὶ τοῦ τί τὸ Χριστιανῶν ὄνομα ἢ ἐπάγγελμα.***

Οἱ λόγοι τοῦ Γρηγορίου εἶναι κυρίως ***ἐγκωμιαστικοί, ἑορταστικοὶ*** καὶ ***ἐπιτάφιοι.***

Ἐπιστολαὶ αὐτοῦ διεσώθησαν ἡμῖν γνήσιαι 29.

---

### ***Ἐφραὶμ ὁ Σῦρος.***

Σύγχρονος σχεδόν, ἢ ὀλίγον ἀρχαιότερος τοῦ Μ. Βασιλείου, ὁ Ἐφραῒμ ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου περὶ τὸ 306 ἔτος εἰς Νίσιβιν τῆς Μεσοποταμίας. Ὁ πατήρ του ἦτο εἰδωλολάτρης καὶ μάλιστα ἱερεὺς εἰδώλου τινος ὀνόματι Ἀβνίλ. Κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ὁ Ἐφραῒμ ἔδειξεν ἀπέχθειαν

πρὸς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἐξεδιώχθη τῆς πατρικῆς οἰκίας, περιῆλθε δὲ ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ κηδεμονίαν τοῦ Ἰακώβου, ἐπισκόπου Νισίβεως, ὅστις παρέστη εἰς τὴν Α'. Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Παρ' αὐτοῦ ὁ Ἐφραῒμ ἐβαπτίσθη εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, καὶ ἔμεινεν εἰς Νίσιβιν μέχρι τοῦ 363. Ἐχειροτονήθη διάκονος ἀλλ' ἠρνήθη ἐπιμόνως νὰ προχειρισθῇ εἰς πρεσβύτερον ἢ ἐπίσκοπον, μὴ θεωρῶν ἑαυτὸν ἄξιον. Κατὰ τὰς τρεῖς πολιορκίας τῆς Νισίβεως ὑπὸ τῶν Περσῶν, φαίνεται ὅτι ὁ Ἐφραῒμ ἦτο ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν τῆς ἀμύνης τῆς πόλεως. Ὅτε δὲ ἡ Νίσιβις παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰωβιανοῦ εἰς τοὺς Πέρσας (363) καὶ ἔλαβε χώραν γενικὴ ἔξοδος τῶν Χριστιανῶν κατοίκων, ὁ Ἐφραῒμ μετῴκησεν εἰς τὴν Ἔδεσσαν, ἄλλην σημαντικὴν πόλιν τῆς Μεσοποταμίας παρὰ τὸν Εὐφράτην, ὅπου καὶ ἔζησε τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη τῆς ζωῆς του, ἀποθανὼν περὶ τὸ 373. Εἰς τὴν Ἔδεσσαν ἐγκατεστάθη ὡς ἐρημίτης εἰς ὄρος τι πλησίον τῆς πόλεως, μελετῶν, συγγράφων καὶ διδάσκων τοὺς μαθητάς του, κατὰ τῶν διαφόρων αἱρέσεων.

Ὁ Ἐφραῒμ διεκρίθη ὡς ἔνθερμος ὑπέρμαχος τῆς πίστεως κατὰ τῶν Ἀρειανῶν καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, καὶ ὡς γονιμώτατος συγγραφεύς. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Σωζόμενον, συνέγραψεν ἐν ὅλῳ 3,000,000 στίχων, πολλὰ δὲ τῶν ἔργων του μετεφράσθησάν εἰς τὴν Ἑλληνικήν· ὁ δὲ Ἱερώνυμος βεβαιοῖ ὅτι εἴς τινας ἐκκλησίας τὰ συγγράμματά του ἀνεγινώσκοντο μετὰ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Γνωρίζομεν ἐπίσης ὅτι βραδύτερον τὰ ἔργα του, γεγραμμένα ἅπαντα εἰς γλῶσσαν Συριακήν, μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν Ἀρμενικήν, τὴν Ἀραβικήν, τὴν Κοπτικὴν καὶ τὴν Αἰθιοπικὴν γλῶσσαν.

Ἐκτὸς τῶν ***ἑρμηνειῶν*** του εἰς διάφορα βιβλία τῆς Ἁγ. Γραφῆς, τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἐφραῒμ ἦσαν ἔμμετρα—***ὕμνοι*** καὶ ***ὁμιλίαι***.

Τοῦ Ἐφραῒμ ἀρκετὰ ἔργα ἀπωλέσθησαν, πολλὰ δὲ ἐνοθεύθησαν. Ἐπίσης ἀπεδόθησαν εἰς αὐτὸν ἔργα ὑποβολιμαῖα.

Ὁ Ἱερώνυμος, σύγχρονος σχεδὸν αὐτοῦ, καὶ γνωρίζων αὐτὸν μόνον ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς καὶ λατινικὰς μεταφράσεις τῶν ἔργων του, τὸν ἐπαινεῖ ὡς ἔξοχον συγγραφέα καὶ ἄνδρα πνευματικῆς δυνάμεως καὶ ὀξύτητος. Ἐπίσης καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Φώτιος ὁμιλοῦσι περὶ αὐτοῦ μετὰ θαυμασμοῦ. Ὑπῆρξεν ὁ κορυφαῖος τῶν Σύρων ἐκκλ. συγγραφέων, οἵτινες ἤκμασαν ἀπὸ τοῦ 2ου μέχρι τοῦ 5ου αἰῶνος. Ἀπεκλήθη δὲ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ὁ «ἱερὸς Αὐγουστῖνος τῆς Συριακῆς ἐκκλησίας».

# ΕΡΡΙΚΟΣ ΔΡΩΜΜΟΝΔ

Ὁ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1928 γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς» διὰ μεταφράσεων, Σκῶτος ἐπιστήμων καὶ Εὐαγγελικὸς συγγραφεὺς Ἑρρῖκος Δρώμμονδ (Henry Drummond), ὑπῆρξεν ἐξέχουσα προσωπικότης τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὑφηγητὴς τῆς Βιολογίας καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς τότε Ἐλευθέρας Ἐκκλησίας τῆς Σκωτίας, ἦτο ταὐτοχρόνως καὶ ἔνθερμος Χριστιανός, πίστει τε καὶ ἔργῳ.

Δι' αὐτὸν δὲν ὑπῆρχε σύγκρουσις μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θρησκείας, ἀλλὰ μᾶλλον ἀλληλουχία καὶ ὑπαγωγὴ εἰς μίαν ἑνιαίαν ἀρχὴν — τὴν τῆς «Συνεχείας τοῦ Νόμου». Τὴν ἰδέαν ταύτην ἀνέπτυξε τμηματικῶς εἰς σειρὰν διαλέξεων, τὰς ὁποίας κατόπιν, τῇ ἐπιμόνῳ ἀπαιτήσει πολλῶν φίλων συνεκέντρωσεν εἰς ἕνα τόμον, ἐπιγραφόμενον «Ὁ Φυσικὸς Νόμος ἐν τῷ Πνευματικῷ Κόσμῳ». Τὸ βιβλίον τοῦτο ἦτο ἀκόμη ἐπὶ τοῦ πιεστηρίου, ὅτε ὁ συγγραφεὺς ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κεντρῴαν Ἀφρικήν, ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας τῶν Ἀφρικανικῶν λιμνῶν νὰ κάμῃ ἐρεύνας τινάς. Ἀπουσίασεν ἓν ἔτος καὶ ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σκωτίαν, εὗρεν ὅτι τὸ βιβλίον του εἶχεν ἀποκτήσει ἀθανασίαν. Ἡ ζήτησις ὑπῆρξε ραγδαία καὶ εἰς τὰ δύο ἡμισφαίρια, ἡ δὲ δημοτικότης αὐτὴ ἀπέδειξε πόσον ἦτο ἐπίκαιρον τὸ σύγγραμμα. Πράγματι, ὑπῆρξεν εὐεργετικόν, ὅσον ὀλίγα βιβλία, διότι ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν μεγίστην ἀνάγκην τῆς ψυχῆς, ἥτις αἰσθάνεται κλονιζομένας τὰς θρησκευτικάς της πεποιθήσεις ὑπὸ τὴν ἐπιβλητικότητα τοῦ συστήματος καὶ τῆς θετικότητος τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς Ἐπιστήμης. Οἱ διανοούμενοι πάσης ἀποχρώσεως εὕρισκον εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ κοινὸν ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ στηρίξωσι τὰς πεποιθήσεις των, οὐδεμία δὲ ἴσως τάξις ἀναγνωστῶν ὠφελήθη περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀνερμάτιστον νεολαίαν τῶν ἀνωτέρων σχολῶν.

Τὸ γόητρον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνδρός, ἡ εἰλικρίνεια τῆς πίστεώς του, ἡ ἐπιστημονική του ἀρτιότης, ἀπετέλεσαν μίαν δύναμιν ἥτις ἦτο ὅλη ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἱερὸν σκοπὸν τῆς ἀναστηλώσεως τῆς θρησκείας ἐν τῇ συνειδήσει τῶν κλονιζομένων ὑπὸ τῶν δισταγμῶν, καὶ εἰς τὴν διακήρυξιν τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς πανσοφίας τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ τε ὁρατοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου κόσμου.

Τὸ ἡμέτερον περιοδικὸν ἐδημοσίευσε κατὰ καιροὺς διάφορα κεφάλαια, ἤτοι, θέματα τοῦ βιβλίου τούτου. Ὁ δὲ ἐνθουσιασμὸς πολλῶν ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας διὰ τὰ δημοσιεύματα αὐτὰ μᾶς πείθει, ὅτι θὰ προέκυπτε μέγα τὸ ἐνδιαφέρον ἐὰν ἐγίνετο γνωστὸς καὶ ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον διεμορφώθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ σκέψει τοῦ Δρώμμονδ ἡ ἰδέα τοῦ Ἑνιαίου Νόμου, τοῦ κυβερνῶντος τοὺς δύο κόσμους. Ὅθεν καὶ μεταφέρομεν σήμερον ἐκ τοῦ Προλόγου αὐτοῦ τὰς περὶ τούτου ἐξηγήσεις τοῦ συγγραφέως:

Μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἐπί τινα ἔτη ὡμίλει τακτικῶς ἐνώπιον δύο ἀκροατηρίων διαφόρου φύσεως, ἐπὶ δύο ὅλως διαφόρων θεμάτων· δὶς τῆς ἑβδομάδος ἐδίδασκε τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας εἰς τοὺς φοιτητάς, τὰς δὲ Κυριακὰς ὡμίλει πρὸς ἀκροατήριον λαϊκὸν ἐπὶ θεμάτων ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν.

«Κατ' ἀρχάς», λέγει, «μὲ ἀπησχόλει ἡ φροντὶς μήπως ἐπηρεασθῇ τὸ ἓν θέμα ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ τῇ ἀληθείᾳ, κατώρθωσα ἐπὶ πολὺν χρόνον νὰ περιορίσῳ ἑκάτερον θέμα εἰς ἰδιαίτερον διαμέρισμα τοῦ ἐγκεφάλου μου. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, παρετήρησα ὅτι τὸ μεταξὺ τούτων διάφραγμα εἶχε ἀρχίσει νὰ ὑποχωρῇ, ὅτι αἱ δύο αὗται πηγαὶ τῆς γνώσεως ὑπερεξεχείλιζον καὶ ἀνεμίγνυον τὰ νάματά των· κυρίως δὲ ἀντελήφθην ὅτι εἶχεν ἀρχίσει νὰ προσλαμβάνῃ ἐμφάνισιν ἐπιστημονικὴν ἡ θρησκευτική μου διδασκαλία—ὅτι, χωρὶς νὰ ὑποστῇ τὴν ἐλαχίστην ἀλλοίωσιν ἡ οὐσία τῆς διδασκαλίας ταύτης, εἶχεν, οὕτως εἰπεῖν, ὑποστῇ μίαν ἀποκρυστάλλωσιν· εἶχεν ἀποκτήσει νέους τρόπους ἐκφράσεως, οἵτινες εἶχον θέσει τινὰς τῶν παλαιῶν εἰς

ἀχρηστείαν. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἀντελήφθην ὅτι διετύπουν ἤδη τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας τῶν λαϊκῶν μου διαλέξεων εἰς γλῶσσαν ἐπιστημονικὴν—μὲ ὅρους ληφθέντας ἐκ τῆς Βιολογίας καὶ τῆς Φυσικῆς. Ἀνὰ πᾶν δὲ βῆμα ἀνεύρισκον νέας ἀναλογίας καὶ ὁμοιότητας μεταξὺ τῶν δύο μου θεμάτων, ἕωσοῦ εὑρέθην πρὸ τῆς ἀκαταμαχήτου ἀληθείας, ὅτι μία ἑνιαία ἀρχή, εἷς ἑνιαῖος νόμος διέπει τόν τε φυσικὸν καὶ τὸν πνευματικὸν κόσμον—ὅτι εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς σφαίρας ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐμφανίζεται ὡς συνέχεια νόμου (¹).

Ἡ τοιαύτη ἀλληλεπίδρασις δὲν ἦτο ἁπλῶς ἓν τυχαῖον ἐπιστημονικὸν ἐπίχρισμα τοῦ θέματος «θρησκεία». Ἐξετάζων βαθύτερον τὸ πρᾶγμα, ἐπείσθην ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς καταχωνεύσεως ἀληθειῶν εἰς νέον ἐκτύπωμα, ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει ***ἀναλογιῶν μεταξὺ φαινομένων***, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ βάσει ***ἑνιαίας ἀρχῆς ἢ νόμου***, διέποντος τὰς δύο σφαίρας, τὴν φυσικὴν καὶ τὴν πνευματικήν. Τὴν ἑνότητα ταύτην διεῖδεν ἡ ὀξυδέρκεια τοῦ ποιητοῦ Μπράουνιγγ, ὅστις παριστᾷ τὸ «***Μέγα Κάτω***» ὡς συμπληρούμενον ἀπὸ τὸ «***Μέγα Ἄνω***», ὅπερ ἑρμηνεύει καὶ τελειοποιεῖ ἐκεῖνο.

Διότι τὰ φυσικὰ φαινόμενα εἶναι τὰ διάσπαρτα στοιχεῖα, διὰ τῶν ὁποίων συμβολίζονται παραβολικῶς πνευματικαί τινες ἀλήθειαι, ἐνῷ ἡ ἀνακάλυψις ἑνιαίου νόμου διέποντος ἀμφοτέρους τοὺς κόσμους ἐμφανίζει τὴν θρησκείαν ὑπὸ ὄψιν, ἥτις προσδίδει αὐτῇ νέον κῦρος δι᾽ ἐκείνους τοὺς δυσπίστους, οἵτινες ἀπαιτοῦν θετικὴν καὶ εὐαπόδεκτον βάσιν διὰ τὴν πίστιν των. Ὅπως δὲ πράγματι ἡ ταξινόμησις καὶ ὑπαγωγὴ τῶν διαφόρων φαινομένων τῆς φύσεως ὑπὸ Νόμον ἐδημιούργησε τὴν νεωτέραν Ἐπιστήμην, καὶ μετέτρεψε τὰς συγκεκριμένας γνώσεις εἰς αἰωνίαν ἀλήθειαν, ὁμοίως καὶ μία ἀποκρυσταλλωμένη ἐμφάνισις τῶν διαφόρων φαινομένων τῆς θρησκείας ἤθελε διευκρινίσει τὴν θέσιν των ἐν τῇ ὅλῃ πνευματικῇ οἰκονομίᾳ καὶ ἀποστομώσει τοὺς δικαιολογοῦντας τοὺς δισταγμούς των διὰ τῆς προφάσεως ὅτι ἐλλείπει θετικὴ βάσις εἰς τὴν θρησκείαν. Διότι ποῖος θὰ ἀρνηθῇ ὅτι τὰ φαινόμενα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου παρουσιάζονται ὡς διάφοροι ἀλήθειαι, ἄνευ ἀλληλουχίας; Δυνάμεθα νὰ παραγνωρίσωμεν τὸ γεγονός, ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις τῆς ἀνθρωπότητος εὑρίσκονται εἰς διαρκῆ κατάστασιν ρευστότητος; Ὅταν παρατηρῶμεν τὴν ἀστάθειαν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, τὴν διαμάχην τῶν ἀντιθέτων Ὁμολογιῶν, τὴν ἀναστάτωσιν, τὴν ὁποίαν φέρει ἡ πρὸς τὴν θρησκείαν δυσπιστία—ὅταν βλέπωμεν μὲ πόσην ἀπροθυμίαν πολλοὶ ἐγκαταλείπουν τὰς παλαιάς των πεποιθήσεις, παρ᾽ ὅλην τὴν ἐπιθυμίαν των νὰ ἐμμείνουν πιστοὶ εἰς αὐτάς, ἀναγκαζόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀναμένει ὁ διανοούμενος κόσμος εἶναι ἡ ἐμφάνισις Νόμου συνδέοντος εἰς λογικὴν ἐξάρτησιν τὰ διάφορα μεμονωμένα πνευματικὰ φαινόμενα. Ὅταν δὲ πραγματοποιηθῇ τοῦτο, ἡ θεολογία δὲν θὰ ἀποτελῇ πλέον τὴν μόνην ἐξαίρεσιν ἐν ὅλῳ τῷ πεδίῳ τῆς γνώσεως — τὸ μόνον τμῆμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν ὁ διέπων τὸ Σύμπαν νόμος.

«Ἀναλογιζόμενος ὅλα ταῦτα», ἐπιλέγει ὁ συγγραφεύς, «ἠννόησα διατί οἱ ἐπιστήμονες βλέπουν τὴν θεολογίαν μὲ ὄμμα δυσπιστίας—διατί οἱ ἀναγνωρίζοντες

(¹) Τοῦτο ἀποδεικνύει ὁ συγγραφεὺς πέρα πάσης ἀντιλογίας εἰς τὰ κεφάλαια «***Βιογένεσις***», «***Αἰώνιος Ζωή***», «***Ἐκφυλισμός***», «***Νέκρωσις***», «***Θάνατος***», τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ περιοδικῷ μετ᾽ ἄλλων ἐπίσης κεφαλαίων, ἀπὸ τοῦ 1928 καὶ ἐντεῦθεν.

ἐν τῇ ἰδέᾳ τοῦ Νόμου τὴν Ἐξουσίαν, διάκεινται ψυχρῶς πρὸς τὴν θεολογίαν, τὴν μεγάλην ἐξαίρεσιν τῆς ἀρχῆς ταύτης».

Ἐν τῇ φύσει ἔχομεν τὴν θείαν ἑρμηνείαν τῶν πραγμάτων. Πρέπει δὲ νὰ ζητηθοῦν ταῦτα ἐκεῖ ἐκ πρώτης ἐπαφῆς — πρὶν μολυνθῇ ἡ ἀκεραιότης των ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπαφῆς. Ἐν τῇ φύσει ἔχομεν τὴν ἀλήθειαν, ὡς μετεδόθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὀφείλομεν δὲ νὰ τὴν ἀναγνώσωμεν ἐκεῖ χωρὶς προκατάληψιν, μὲ ὄμμα ἀμερόληπτον, μὲ τὴν αὐτὴν πίστιν, μὲ τὸν αὐτὸν σεβασμόν, ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην θείαν ἀποκάλυψιν, νὰ δεχθῶμεν δὲ αὐτὴν ὡς δόγμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐπιστημονικῶς δὲν ὑπάρχει ἐκφυγή.

Σκοπὸς τοῦ παρόντος ἔργου εἶναι νὰ προσφέρῃ συμβολὴν εἰς τὴν Θρησκείαν ἐν τῇ πράξει, στηριζομένην ἐπὶ τῶν γραμμῶν τὰς ὁποίας ὑπέδειξα. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον παρουσιάζω ὀλίγα δείγματα θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ἅτινα ἡτοίμασα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θέλουν ἐνισχύσει τὸν σκοπὸν τοῦτον».

# Η ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Κατ' αὐτὰς συνεδριάζει εἰς τὸ Μέγαρον Λάμπεθ (τὴν ἐν Λονδίνῳ Ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας) μία Γενικὴ Σύσκεψις 300 ὡς ἔγγιστα Ἀγγλικανῶν ἐπισκόπων, ἀντιπροσωπευόντων ὅλας περίπου τὰς Ἀγγλικανικὰς ἐπισκοπὰς τῆς τε Μ. Βρεττανίας καὶ τῶν Ἀγγλικῶν κτήσεων καὶ ἀποικιῶν. Ὑποθέτομεν ὅτι ἀντιπροσωπεύεται καὶ ἡ Ἐπισκοπικὴ Ἐκκλησία τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν. Προσεκλήθησαν δὲ ὅπως παραστῶσιν εἰς τὴν Σύσκεψιν ταύτην καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ δύο προέχουσαι μορφαὶ εἶναι ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανὸς καὶ ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος.

Ἡ Σύσκεψις αὐτη δὲν εἶναι Σύνοδος, μὲ ἐξουσίαν νομοθετικὴν διὰ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἁπλῶς Συνέλευσις πρὸς συζήτησιν διαφόρων θεμάτων ἐνδιαφερόντων τὴν Ἀγγλικανικὴν μάνδραν καὶ διατύπωσιν πορισμάτων συμβουλευτικῆς μᾶλλον φύσεως. Μεταξὺ δὲ τῶν θεμάτων τούτων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει τὸ ζήτημα τῆς ***ἑνώσεως τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν*** γενικῶς. Οὗτος δὲ ἦτο καὶ ὁ λόγος τῆς προσκλήσεως Παλαιοκαθολικῶν καὶ Ὀρθοδόξων ἀντιπροσωπειῶν, ἀφοῦ πρὸ πολλοῦ συζητεῖται ἡ «ἕνωσις» τῆς Ἀγγλικανικῆς μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων.

Ἐννοεῖται, ὡς πολλάκις ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων ἐτονίσαμεν, ὅτι «ἕνωσις», δηλ. συγχώνευσις, τῆς Ἀγγλικανικῆς μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ***χίμαιρα καὶ οὐτοπία***. Διότι, ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις τοὺς λεγομένους «Ἀγγλοκαθολικούς», τὴν εὐάριθμον ἐκείνην μερίδα τῶν Ἀγγλικανῶν, ἥτις προσπαθεῖ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ δόγματα, ἅτινα ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος ἐσάρωσεν ἐκ μέσου αὐτῆς (τὴν Μετου-

σίωσιν, τὴν ἱερατικὴν ἐξουσίαν, τὴν προσκύνησιν καὶ ἐπίκλησιν τῶν ἁγίων, τὰ μυστήρια, τὰ μνημόσυνα, κτλ.), ἡ ἐκ τῶν γνωστῶν 39 ἄρθρων Ὁμολογία Πίστεως, ἣν παραδέχονται καὶ πρεσβεύουν τὰ ἐννέα δέκατα τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ, ἀποτελεῖ ἀνυπέρβλητον ἐμπόδιον εἰς οἱανδήποτε πραγματικὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καὶ τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην ἐπικυροῖ ἤδη ὁ Πατριάρχης Μελέτιος, ὅστις εἰς ἀνταποκριτὰς Ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἐδήλωσεν ἐν Λονδίνῳ προχθὲς κατηγορηματικῶς ὅτι «περὶ ***ἑνώσεως*** δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος, δεδομένου ὅτι ***τὸ δόγμα μᾶς χωρίζει ἀγεφυρώτως***». Προσέθεσε μάλιστα ὅτι αἱ περὶ ἑνώσεως συζητήσεις διεξάγονται μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ ***Ἀγγλοκαθολικῶν*** καὶ ἐρωτᾷ «διατὶ νὰ μὴ τοὺς προσελκύσωμεν πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀφήσωμεν νὰ κλίνουν πρὸς τὴν Ρώμην;»

Σοβαρώτερον φαίνεται ὅτι θὰ ἀπασχολήσῃ τὴν ἐν Λάμπεθ Σύσκεψιν τὸ ζήτημα τῆς ***ἑνώσεως τῶν Ἀγγλικανῶν μὲ τὰς ἄλλας Προτεσταντικὰς Ἐκκλησίας.*** Ἰδίως θὰ συζητηθῇ τὸ προσχέδιον, τὸ ἐκπονηθὲν τελευταίως, περὶ συγχωνεύσεως τῶν ἐν Ἰνδοστάνῃ Ἀγγλικανικῶν, Πρεσβυτερικῶν, Κοινοτικῶν καὶ Μεθοδιστικῶν Ἐκκλησιῶν εἰς μίαν κοινὴν ἐθνικὴν Ἐκκλησίαν. Ὡς γνωστόν, τὰς Ἐκκλησίας ταύτας οὐδεμία δογματικὴ διαφορὰ χωρίζει, ἀλλὰ μόνον τὸ ζήτημα τῆς δι᾽ ἐπισκόπων διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ μὲν Ἀγγλικανοί, ὅτε ἀπεσπάσθησαν τοῦ Παπισμοῦ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, διετήρησαν τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀρχιεπισκόπους των, καὶ ἔκτοτε σεμνύνονται ὅτι τοιουτοτρόπως διετήρησαν τὴν «Ἀποστολικὴν διαδοχὴν» τῆς ἐπισκοπικῆς χειροθεσίας. Οἱ δὲ Μεθοδισταὶ ἔχουσι μὲν καὶ αὐτοὶ ἐπισκόπους, ἀλλ᾽ οὗτοι δὲν προῆλθον ἐκ διαδοχῆς «ἀποστολικῆς» οὔτε ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, ἣν οἱ Ἀγγλικανοὶ ἐπίσκοποι, ἀλλ᾽ εἶναι μᾶλλον «ἐπιστάται», ἢ «ἐπόπται» τῶν ἐπὶ μέρους ἐκκλησιῶν. Οἱ δὲ Πρεσβυτερικοὶ ἔχονται τῆς διὰ ***πρεσβυτέρων*** ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, τὴν ὁποίαν βλέπομεν ἐν τῇ Ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Κ. Διαθήκης. Τὸ ζήτημα τοῦτο τοῦ ***ἐπισκοπάτου***, ὡς τὸ ἐννοοῦσιν οἱ Ἀγγλικανοὶ (ἢ τοὐλάχιστον, οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν), ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε ἀφορμὴ διχασμοῦ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Εὐαγγελικῶν ἐκκλησιῶν, ἀκόμη καὶ τῶν Λουθηρανῶν, οἵτινες ἔχουσι μὲν ἐπισκόπους κατ᾽ οὐσίαν (ἂν καὶ δὲν τοὺς ὀνομάζουσιν οὕτως, εἰμὴ ἐν Σουηδίᾳ), ἀλλὰ στεροῦνται τῆς περιφήμου «Ἀποστολικῆς διαδοχῆς».

Ἤδη διὰ τῆς ἐπελθούσης ἐν Ἰνδοστάνῃ προσυμφωνίας, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν οἱ Ἀγγλικανοὶ θὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν χειροτονίαν τῶν ὑπαρχόντων λειτουργῶν τῶν ἄλλων Εὐαγγελικῶν ἐκκλησιῶν ὡς ἔγκυρον καὶ κανονικὴν κατὰ τὰς Ἱ. Γραφάς, αἱ δὲ ἄλλαι ἐκκλησίαι θὰ παραδεχθῶσιν ὅπως μετὰ παρέλευσιν 30-ετίας πάντες οἱ λειτουργοὶ ἔχωσι τὴν δι᾽ ἐπισκόπου χειροθεσίαν. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ προσυμφωνία αὕτη ἀφορᾷ μόνον τὰς ἐν Ἰνδοστάνῃ εὑρισκομένας ἐκκλησίας. Ἵνα ὅμως ἑκάστη ἐξ αὐτῶν διατηρήσῃ τὴν ἑνότητα αὐτῆς μετὰ τῶν ἁπανταχοῦ ἐκκλησιῶν τῆς αὐτῆς ἀποχρώσεως, παρίσταται ἀνάγκη ὅπως ἡ προσυμφωνία αὕτη τύχῃ τῆς ἐγκρίσεως καὶ τούτων. Συνεπῶς θὰ συζητηθῇ τὸ ζήτημα οὐ μόνον εἰς τὴν ἐν Λάμπεθ Σύσκεψιν τῶν Ἀγγλικανῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς Γεν. Συνελεύσεις τῶν ἄλλων Εὐαγγελικῶν ἀποχρώσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα γενικῶς τῆς ἑνώσεως τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἀνέγνωμεν κατ' αὐτὰς μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἐργασία» ἀξιοσημείωτον ἄρθρον τοῦ κ. Β. Βεχιαρέλλη, ἐπιγραφόμενον «***Κοινωνία Ἐκκλησιῶν***». Εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο ὁ συγγραφεὺς ὑποδεικνύει ὅτι ἡ προσπάθεια πρὸς ἕνωσιν ἔπρεπε κυρίως νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰς δύο ἀρχαιοτέρας Ἐκκλησίας—τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν Δυτικὴν—αἵ ὁποῖαι ἀμφότεραι φέρουσι τὸν τίτλον «Καθολικὴ καὶ Ἀποστολική», καὶ ὑπὸ οὐδεμιᾶς σχεδὸν οὐσιώδους δογματικῆς διαφορᾶς χωρίζονται. Ἀλλὰ παραδέχεται ὅτι πᾶσα τοιαύτη προσπάθεια πρὸς ἕνωσιν πιθανῶς θὰ ναυαγήσῃ ἕνεκα τῆς ἀδιαλλαξίας τοῦ Παπισμοῦ εἰς τὸ ζήτημα τῶν πρωτείων τοῦ Πάπα. Καὶ καταλήγει εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ ἡμεῖς πολλάκις διεκηρύξαμεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ μᾶλλον ἡ ***συνεννόησις*** καὶ ***συνεργασία*** τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀντὶ νὰ γίνηται αὐτὴ ἡ ἄκαρπος προσπάθεια περὶ μίαν ἀνέφικτον ***ἕνωσιν***(1).

Χάριν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν, παραθέτομεν κατωτέρω τὸ κυριώτερον μέρος τῆς μελέτης ταύτης τοῦ κ. Βεχιαρέλλη:

*«Συνεζήτησα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ μὲ τὸν ἀείμνηστον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Βασίλειον τὸν Γ', τὸ ἀπόγευμα τῆς 22 Μαΐου τοῦ 1929, κατὰ τὴν δίωρον καὶ πλέον παραμονήν μου κοντά του, μέσα εἰς τὸ ἀπέριττον, τὸ σχεδὸν πτωχικόν του σπιτάκι ὅπου, ὡς γνωστόν, συνείθιζε νὰ μεταβαίνῃ κάθε βράδυ διὰ ν' ἀναπαυθῇ, ὅταν ἐτελείωνεν ἡ ἐκ τοῦ Πατριαρχείου ἐργασία του.*

*— Ἂν θελήσῃ ὁ Θεὸς νὰ ζήσω, μοῦ εἶπε, σκοπεύω νὰ προτείνω εἰς τὴν Σύνοδον νὰ σταλῇ μία ἀποστολὴ εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀποστολῆς νὰ εἶμαι ἐγώ. Θὰ παρουσιασθοῦμε εἰς τὸν Πάπαν καὶ θὰ τοῦ ποῦμε: «Ἅγιε Πάτερ, ἐλᾶτε νὰ σᾶς ἀναγνωρίσωμεν* ***πρῶτον μεταξὺ ἴσων****, πρεσβύτερον μεταξὺ* ***ἀδελφῶν****, ὅπως ἤσθε κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ζωῆς τῆς* ***Ἐκκλησίας****».*

*Δὲν γνωρίζω ἂν ὁ ἀείμνηστος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἂν ἔζη, θὰ ἐπραγματοποίει αὐτὸ ποὺ μοῦ εἶπεν εἰς μίαν στιγμὴν ἐντελῶς ἰδιωτικῆς συνομιλίας. Καὶ οὔτε θὰ τὸ ἐδημοσίευα, ἂν δὲν ἤμουν πεπεισμένος (διότι συνωμίλησα ἐπὶ τοῦ ἰδίου*

---

(1) Εἰς ἕτερον βραχὺ ἄρθρον του ἐν τῷ Messager d'Athènes τῆς 29 Ἰουλίου ὁ κ. Βεχιαρέλλης περιπίπτει εἰς ἀνακρίβειαν, λέγων ὅτι «οἱ Προτεστάνται εἶναι διῃρημένοι εἰς πλῆθος ἐκκλησιῶν, χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων διὰ διαφορῶν σχεδὸν ἀγεφυρώτων». Ὡς πολλάκις ἐξεθέσαμεν (καὶ ἰδίως εἰς τὸν «Ἀστέρα τῆς Ἀνατολῆς» τοῦ Μαΐου, 1929), ὁ καθ' ὅλου Προτεσταντισμός, ἀριθμῶν 207 ἑκατομμύρια ὀπαδῶν, ἀποτελεῖται κατὰ τὰ 97 % ἀπὸ 6 μεγάλας Ἐκκλησίας (Ἀγγλικανικήν, Λουθηρικήν, Πρεσβυτερικήν, Μεθοδιστικήν, Κοινοτικήν, καὶ Βαπτιστικήν), αἵτινες ***δογματικῶς συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας*** (πλὴν ἐν μέρει τῆς Βαπτιστικῆς, ἥτις ἐφαρμόζει μίαν ἰδιαιτέραν αὐστηρότητα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀπαιτοῦσα ὅπως ὁ βαπτιζόμενος ἦναι ***ἐνήλικος***). Διαφωνοῦσι μόνον ὡς πρὸς τὴν μορφὴν τῆς ***ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως***, οἱ μὲν Ἀγγλικανοὶ καὶ Λουθηρανοὶ ἔχοντες διοίκησιν δι' ἐπισκόπων, οἱ δὲ Πρεσβυτερικοὶ διὰ πρεσβυτέρων, οἱ δὲ Κοινοτικοὶ καὶ Βαπτισταὶ ποιοῦντες ἑκάστην τοπικὴν αὐτῶν ἐκκλησίαν διοικητικῶς ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοκέφαλον, ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τῆς ***κοινότητος***. Εἰς τὰ δόγματα ὅμως, καὶ ἰδίως εἰς ὅ,τι τοὺς χωρίζει ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὸν Παπισμόν, πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω ἓξ ἐκκλησίαι εἶναι ἀπολύτως σύμφωνοι, ἐξαιρέσει μόνον τῆς εἰρημένης μικρᾶς μερίδος τῶν «Ἀγγλοκαθολικῶν», οἵτινες κατ' οὐσίαν δὲν εἶναι Προτεστάνται καὶ οὔτε δέχονται νὰ λέγωνται τοιοῦτοι. Ἐκτὸς αὐτῶν τῶν ἓξ Ἐκκλησιῶν ὑπάρχουσιν ὀλίγαι μικραὶ παραφυάδες Προτεσταντικαί, ἀσήμαντοι ἀριθμητικῶς καὶ ἠθικῶς.

*ἀντικειμένου μὲ πολλοὺς ἄλλους Ὀρθοδόξους ἱεράρχας, Ἕλληνας καὶ ξένους, εἰς τὴν Κων/πολιν καὶ ἀλλοῦ) ὅτι ὁ Βασίλειος Γ΄ ἐξωτερίκευε τὴν σκέψιν ὁλοκλήρου τῆς Ὀρθοδοξίας, ἡ ὁποία δὲν τρέφει κανὲν μῖσος ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης (ἡ λέξις* ***μῖσος*** *δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸ Χριστιανικὸν λεξιλόγιον) οὔτε ἀρνεῖται νὰ ἑνωθῇ μὲ αὐτήν, ἀφοῦ μάλιστα καμμία* ***οὐσιώδης*** *δογματικὴ διαφορὰ δὲν χωρίζει τὰς δύο Ἐκκλησίας.* ***Ἀρνεῖται ὅμως ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολὴ νὰ ὑποδουλωθῇ εἰς τὴν παπικὴν Ρώμην.*** *Αὐτὸ προφανῶς ἔχει ὑπ' ὄψει του ὁ Πατριάρχης Μελέτιος, αὐτὸ ἔχουν ὑπ' ὄψει των καὶ οἱ ἐν Λονδίνῳ ἀνταποκριταί, τῶν ὁποίων τὰ τηλεγραφήματα καὶ τὰς ἀνταποκρίσεις ἀνέφερα. Ἡ ἕνωσις τῆς Ἀνατολικῆς μὲ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν δὲν γίνεται, ὄχι* ***διότι δὲν τὴν θέλει ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἀλλὰ διότι τὴν καθιστᾷ δυσχερῆ καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς ἀδύνατον, μὲ τὸν τρόπον ποὺ τὴν ἐπιδιώκει, ἡ Δυτική.***

*Ἐνθυμοῦμαι σχετικῶς μίαν ἄλλην συνομιλίαν μου, τὸν Μάϊον ἐπίσης τοῦ 1929, μὲ τὸν Μητροπολίτην Σάρδεων Γερμανόν, τὸν ὁποῖον ἀπεκάλεσα τότε καὶ ἐξακολουθῶ νὰ θεωρῶ ὡς τὸν «Γκασπάρρι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», διότι εἰς μόρφωσιν καὶ πολιτικότητα εἶναι, κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου, διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὅ,τι ὁ πολὺς καρδινάλιος Γκασπάρρι διὰ τὴν Δυτικήν.*

*Ὁ γνωστὸς πολιτικὸς ἀρθρογράφος τῆς «Ἠχοῦς τῶν Παρισίων» Περτινὰξ (Ἀντρέ Ζερὼ) εἶχε μεταβῆ τότε εἰς τὴν Ρώμην, ὁπόθεν εἶχε στείλει ἀνταπόκρισιν ἀγγέλλουσαν ὅτι εἰς τὴν προσεχῆ Σύνοδον τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὁ Πάπας* ***ΙΑ΄*** *σκέπτεται νὰ καλέσῃ καὶ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.*

*— Φρονεῖτε, ἠρώτησα τὸν Μητροπολίτην Σάρδεων, ὅτι θὰ γίνῃ δεκτὴ αὐτὴ ἡ πρόσκλησις;*

*— Σᾶς ὁμιλῶ, μοῦ ἀπήντησεν, ὡς ἄτομον, χωρὶς νὰ δύναμαι νὰ γνωρίζω τί θ' ἀποφασίσῃ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκω. Ἂν ὁ Πάπας καλέσῃ εἰς προσεχῆ Σύνοδον καὶ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἡ ἀποδοχὴ τῆς προσκλήσεως* ***ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου,*** *μὲ τὸν ὁποῖον θὰ γίνῃ. Ἂν μᾶς καλέσῃ* ***ὡς πρῶτος ἐν ἴσοις, ὡς πρεσβύτερος ἀδελφός,*** *φαντάζομαι ὅτι θὰ δεχθῶμεν».*

*Ἔτσι ὡμίλησεν ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων. Ἀλλὰ τὴν λέξιν «****ἀδελφὸς****» δὲν τὴν μεταχειρίζεται, ἀτυχῶς, τὸ Βατικανόν. Ὁ Πάπας θέλει νὰ ἦναι* ***πατήρ, κυρίαρχος.*** *Νὰ ἦναι, τρόπον τινά, οἱ προϊστάμενοι τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν* ***ὑπήκοοί του.*** *Ἀλλὰ ποῦ βασίζεται; Ὁ Πέτρος, πρὶν ἱδρύσῃ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης (ἥτις, ἄλλως τε, προϋπῆρχε πιθανώτατα τῆς μεταβάσεώς του ἐκεῖ) ἵδρυσε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας (1). Ἐξ ἄλλου, ἡ* ***πρώτη Ἐκκλησία ἱδρύθη εἰς τὰ Ἱερο-***

(1) ***Σημ. «Ἀστέρος».*** Ὁ Πέτρος δὲν ἵδρυσεν οὔτε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης οὔτε τὴν τῆς Ἀντιοχείας. Ἡ Παπικὴ παράδοσις τὸν θέλει ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας ἀπὸ τοῦ ἔτους 33 ἕως 40 καὶ ἐπίσκοπον Ρώμης ἀπὸ τοῦ ἔτους 40 ἕως 65. Ἀλλ' ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (ια΄. 19—30) πιστοποιεῖται ὅτι μόλις κατὰ τὸ ἔτος 41 ἱδρύθη ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας, οὐδόλως δ' ἀναφέρεται ὁ Πέτρος κατὰ τὴν ἵδρυσιν. Ὁ Πέτρος δὲν ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ρώμῃ ἐκκλησίας, ἀφοῦ ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι ἡ διακονία του ἦτο μεταξὺ τῶν ἐκ περιτομῆς (ἤτοι τῶν ἐξ Ἰουδαίων) Χριστιανῶν (Γαλάτ. β΄. 7), ἐνῷ οἱ ἐν Ρώμῃ Χριστιανοὶ ἐθεω-

*σόλυμα τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. Τὸ κήρυγμα τοῦ Πέτρου, ποὺ ἐτελείωσε μὲ τὴν ὑπέροχον φρᾶσιν: «Ἀσφαλῶς ὅθεν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραήλ, ὅτι Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησεν, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε,» ἀποτελεῖ τὴν ἱδρυτικήν, τρόπον τινά, πρᾶξιν τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Θὰ ἔπρεπε, λοιπόν, νὰ διεκδικοῦν τὰ πρωτεῖα οἱ Πατριάρχαι* ***Ἀντιοχείας*** *καὶ* ***Ἱεροσολύμων.*** *Ἔπειτα ὁ Πέτρος διατί ἦτο πρῶτος; Ἐπειδὴ ἠρνήθη τὸν Χριστόν; Ἐπειδὴ ἦτο ἔγγαμος; Ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς* ***ἀγαποῦσε περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς μαθητὰς τὸν Ἰωάννην*** *καὶ εἰς αὐτὸν ἐνεπιστεύθη τὴν Μητέρα Του; Ἐπειδή, ὅταν ἐξερράγη ἡ γνωστὴ διένεξις Πέτρου καὶ Παύλου, ὄχι μόνον δὲν ἐπεβλήθη ἡ ἄποψις τοῦ Πέτρου, ὅπως ἀξιοῦν οἱ Πάπαι νὰ ἐπιβάλλεται ἡ ἰδική των, ἀλλὰ* ***τοὐναντίον,*** *κατόπιν συζητήσεων, ἐπεκράτησεν ἡ τοῦ Παύλου; Ἢ μήπως ἐπειδὴ εἶπεν ὁ Κύριος:*

*«Ὅπου εἰσὶ συνηγμένοι δύο ἢ τρεῖς ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖ ἐγώ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»; Ἑπομένως ὁ Χριστὸς θέλει* ***δημοκρατικὸν πολίτευμα*** *εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Του, θέλει* ***Συνόδους*** *καὶ ὄχι* ***ἀπολυταρχικὴν διοίκησιν,*** *ὅπως ἄλλως τε εἶχεν ἀναγνωρίσει μίαν ἐποχὴν καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία καὶ ὅπως ἐκήρυττεν ὁ Αἰνείας Σύλβιος Πικκολόμινι, πρὶν ὀνομασθῇ Πάπας Πῖος ὁ Β΄.*

*Βεβαίως καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι πατέρες τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀπέδωκαν ἰδιαιτέραν τιμὴν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον* ***τῆς τότε μείζονος πρωτευούσης Ρώμης.*** *Ἀνάλογον τιμήν, ὡς εἰς πρῶτον ἐν ἴσοις, θὰ ἦτο πρόθυμος ἡ Ὀρθοδοξία (ὅπως τοὐλάχιστον προκύπτει ἀπὸ ὅσα λέγουν οἱ ἐγκυρότεροι ἐκπρόσωποί της) νὰ* ***τοῦ ἀπονείμη καὶ σήμερον.***

*—Ἡ ἕνωσις ὅμως, μοῦ ἐτόνισεν ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων, δὲν θὰ προέλθῃ ἐκ τῶν κάτω, ὅπως ἐπιδιώκει ἡ Οὐνία, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἄνω. Ὄχι διὰ τοῦ ὄχλου ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀνωτάτου κλήρου. Ἂς μεταβάλουν στάσιν οἱ Παπικοὶ καὶ ἂς φροντίσουν νὰ φέρουν τὴν γαλήνευσιν τῶν πνευμάτων, ἀντὶ νὰ φέρουν, διὰ τῆς Οὐνίας, τὸν ἐρεθισμὸν καὶ τὴν ἔξαψιν.*

*Τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης διευθύνει σήμερον ὁ σοφὸς καὶ συνετὸς Ποντίφηξ* ***Πῖος*** *ὁ ΙΑ΄. Ὁ σημερινὸς «ἄκρος ἀρχιερεὺς» γνωρίζει κάλλιστα τὴν ἱστορίαν, ἑπομένως γνωρίζει καὶ ὅσα ἔγραψεν ὁ μακρυνός του προκάτοχος καὶ μέγας οὐμανιστὴς Πάπας Νικόλαος ὁ Ε΄. «Εἶναι τόσα τὰ αἴσχη, τὰ ὁποῖα διέπραξαν οἱ Σταυ-*

---

ροῦντο ὡς ἐθνικοὶ (Ρωμ. α΄. 6, 13). Ὁ Πέτρος δὲν ἦτο κἂν ἐν Ρώμῃ οὔτε κατὰ τὸ ἔτος 59, ὅτε ὁ Παῦλος ἔγραφε τὴν Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν του, οὔτε κατὰ τὴν ἄφιξιν αὐτόθι τοῦ Παύλου ἐν ἔτει 61 (Πράξ. κη΄.) οὔτε κατὰ τὴν διετῆ πρώτην διαμονὴν τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ (61—63 μ. Χρ.), ὁπότε ἔγραψεν οὗτος τὰς πρὸς Κολοσσαεῖς, Ἐφεσίους, Φιλιππησίους καὶ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολάς, οὔτε κατὰ τὸ ἔτος 66 ἢ 67, ὅτε ἐγράφη ἡ Πρὸς Τιμόθεον Β΄. Ἦτο δυνατὸν ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Παῦλος, οἵτινες τόσον συχνάκις ἀναφέρουσι τὸν Πέτρον ἀλλαχοῦ, νὰ ἀποσιωπήσωσιν ἐντελῶς τὴν παρουσίαν καὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ; Ἐξ ἄλλου ἔχομεν καὶ τὴν Α΄. ἐπιστολὴν αὐτοῦ τοῦ Πέτρου, ἥτις ἐγράφη (μετὰ τὸ ἔτος 42) ἐκ ***Βαβυλῶνος*** (ε΄. 13). Οἱ Παπικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι μεταφορικῶς «Βαβυλῶνα» ὁ Πέτρος λέγει τὴν Ρώμην· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι εἰκασία καθαρὰ καὶ ἀστήρικτος. Δὲν ἀποκλείεται ὁ μαρτυρικὸς θάνατος τοῦ Πέτρου ἐν Ρώμῃ, ὡς ὁ τοῦ Παύλου, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ οὐδεμίαν ἔχομεν ἱστορικὴν καὶ ἀναμφισβήτητον πληροφορίαν.

*ροφόροι εἰς τὴν Κων)πολιν, ὥστε δικαίως οἱ Ἕλληνες ἀποκαλοῦν τοὺς ἰδικούς μας σκυλλόφραγκους».*

*Τὸ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην* ***μῖσος καὶ ὄχι τὸ δόγμα*** *χωρίζει ἀκόμη τὰς δύο Ἁγίας, Καθολικὰς καὶ Ἀποστολικὰς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τὴν Ρώμην ἐξαρτᾶται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξάλειψίν του. Νὰ συνεργασθῇ ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία μὲ τὴν ἰδικήν μας ὡς ἴση, ὡς* ***ἀδελφὴ*** *καὶ* ***ὄχι ὡς κυρίαρχος.***

*Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἔχουν ἀρχίσει τὰς κρούσεις πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰωάννου Χούς, ἀπὸ τὸν 15ον δηλαδὴ αἰῶνα. Καὶ τότε ἡ Ὀρθοδοξία ἐδείχθη, ὅπως καὶ σήμερον δεικνύεται, δικαίως ἐπιφυλακτική, διότι — διὰ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν φρᾶσιν τοῦ Πατριάρχου Μελετίου —* ***τὸ δόγμα χωρίζει ἀγεφυρώτως*** *Ὀρθοδόξους καὶ Διαμαρτυρομένους. Μία* ***πνευματικὴ προσέγγισις****, μία* ***ἀντὰντ*** *(κατὰ τὴν ἔκφρασιν πάλιν τοῦ Πατριάρχου* ***Ἀλεξανδρείας)*** *θὰ ἦτο βεβαίως δυνατή. Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι ἀπὸ μίαν τέτοιαν συνεννόησιν εἶναι δυνατὸν νὰ λείψῃ ἡ σεβασμία, ἡ παναρχαία ἐξ ἴσου μὲ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησία τῆς Ρώμης; Θὰ διατηρηθῇ λοιπὸν τὸ μῖσος μεταξὺ τῶν κληρικῶν, τὴν στιγμὴν ποὺ οἱ λαϊκοί, οἱ πολιτικοὶ ἡγέται τῶν λαῶν, προσπαθοῦν (καὶ ἴσως ἔχουν ἀρχίσει νὰ ἐπιτυγχάνουν) νὰ τὸ ἐξαλείψουν; . . . Ἀλλοίμονον! Μήπως δὲν ἀπουσίασεν ἀπὸ τὴν Προσύνοδον τῆς Ὀρθοδοξίας ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία, Ὀρθόδοξος ὅσον καὶ ἡ ἰδική μας, ἡνωμένη δογματικῶς μετ' αὐτῆς, ἀποσχισθεῖσα ἄλλοτε* ***δι' ἀσχέτους μὲ τὸ δόγμα λόγους****, οἱ ὁποῖοι πρὸ πολλοῦ ἔπαυσαν ὑφιστάμενοι; Πόσον εἶναι θλιβερόν, ἀλήθεια, τὴν στιγμὴν ποὺ οἱ λαϊκοὶ ἐπιδιώκουν τὴν οἰκονομικὴν καί, εἰ δυνατόν, καὶ τὴν πολιτικὴν προσέγγισιν τῶν χωρῶν, οἱ κληρικοὶ νὰ ἐξαιροῦν ἀπὸ τὴν ἕνωσιν ἢ ἀπὸ τὴν Σύνοδον τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην Ἐκκλησίαν! Τὸ ἔγραψα καὶ ἄλλοτε:* ***Τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ αἰσθάνεται κανεὶς ὁλοζώντανον εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν.*** *Εἴθε νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ εὐχή, τὴν ὁποίαν ἤκουσα ἀπὸ τὰ ἅγια χείλη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βασιλείου Γ' καὶ νὰ γίνῃ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας καὶ μία* ***Κοινωνία Ἐκκλησιῶν****, ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν.»*

Συμφωνοῦμεν πληρέστατα μὲ τὴν ὡς ἄνω εὐχήν, ἂν καὶ ἀμφιβάλλομεν ἂν ὁ Παπισμὸς θὰ δεχθῇ ποτε οἱανδήποτε συνεννόησιν ἢ συνεργασίαν μὲ οἱανδήποτε ἄλλην Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τοῦτο διότι ὁ Παπισμὸς **ἀρνεῖται τὴν ὕπαρξιν** οἱασδήποτε ἄλλης Ἐκκλησίας, πλὴν τῆς ἰδικῆς του. Κατ' αὐτὸν ὅλοι οἱ ἄλλοι λεγόμενοι Χριστιανοὶ εἶναι αἱρετικοὶ ἢ σχισματικοί, καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Παπισμὸς οὐδεμίαν δέχεται προσέγγισιν ἢ συνεννόησιν.

Ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἄνευ τοῦ Παπισμοῦ τὸ ἰδανικὸν τῆς ***προσεγγίσεως τῶν Χριστιανῶν*** πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ παντὶ σθένει. Πολλάκις ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων ἐτονίσθη ὅτι εἶναι ματαιοπονία τὸ νὰ ἐπιζητῆται ἡ ***ἕνωσις*** τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐφ' ὅσον ἡ τοιαύτη ἕνωσις προϋποθέτει ***δογματικὰς ὑποχωρήσεις*** τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης Ἐκκλησίας. Εἰς τοῦτο οὐδεμία Ἐκκλησία θὰ στέρξῃ ποτέ. Οὔτε εἰς τὸ τυπικὸν τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν εἶναι πιθανὸν ὅτι δύναται νὰ ἐπέλθῃ ποτὲ ἀφομοίωσις. Ἄλλως τε εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπιδρῶσι μοιραίως καὶ ἡ νοοτροπία καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία καὶ αἱ ἐθνικαὶ παραδόσεις καὶ συνήθειαι ἑκάστου

τόπου ἢ ἑκάστης φυλῆς. Ἀλλὰ καὶ οὔτε ἀνάγκη ὑπάρχει τοιαύτης ὁμοιομορφίας τύπων καὶ λατρείας.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ κατορθωθῇ καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι ***τὸ μόνον οὐσιῶδες,*** εἶναι ἡ ἐπικράτησις πνεύματος ***Χριστιανικῆς ἀγάπης*** καὶ ***ἀμοιβαίου σεβασμοῦ*** μεταξὺ τῶν διαφόρων Χριστεπωνύμων ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ***συνεργασία*** αὐτῶν, ἑκάστης τηρούσης τὰ ἴδια ἑαυτῆς δόγματα, τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς διοίκησιν καὶ τὸ ἴδιον ἑαυτῆς τυπικόν. Νὰ λείψουν τὰ πρωτεῖα, αἱ ὑπεροψίαι, τὰ μίση, τὸ ἀλληλοφάγωμα, ἡ ἄρνησις τῆς ἀναγνωρίσεως ἀλλήλων ὡς ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ. Μία ἀμοιβαία καὶ ἀδελφικὴ ἀνοχὴ τῶν ἑκατέρωθεν δογματικῶν ἢ διοικητικῶν διαφορῶν, ἡ ἀναγνώρισις τῆς κοινῆς κεφαλαιώδους βάσεως—***τῆς εἰς τὸν αὐτὸν Κύριον πίστεως*** καὶ ***τῆς διὰ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ σωτηρίας***—καὶ ἡ ***εἰλικρινὴς σύμπραξις*** εἰς κοινὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ***ἀπιστίας,*** τοῦ ***ὑλισμοῦ*** καὶ τῆς ***ἁμαρτίας***—ἰδοὺ ἡ ***ἑνοποίησις τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου εἰς ἓν σῶμα,*** μὲ μέλη ποικῖλα καὶ διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων (ὅπως καὶ εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα) ἀλλά ***μὲ μίαν κεφαλὴν***—τὸν Χριστόν! Γένοιτο!

# Η ΠΑΠΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ὡς ἄνω συζητήσεως τοῦ ζητήματος τῆς ἑνώσεως τῶν Χριστ. Ἐκκλησιῶν, καὶ τῆς γνώμης ὅτι ἡ προσπάθεια περὶ ἑνώσεως πρέπει νὰ ἀρχίσῃ μεταξὺ Ὀρθοδοξίας καὶ Παπισμοῦ, κρίνομεν ἐπίκαιρον νὰ ἀναδημοσιεύσωμεν κατωτέρω ὅσα περὶ τῆς πρὸ διετίας ἐκδοθείσης ἐγκυκλίου τοῦ Πάπα Πίου τοῦ ΙΑ΄. ἐγράψαμεν.

Ἡ «Περὶ προαγωγῆς τῆς ἀληθοῦς θρησκευτικῆς ἑνώσεως» Παπικὴ ἐγκύκλιος, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Πάπας Πῖος ΙΑ΄. καθορίζει σαφῶς τὴν θέσιν καὶ ἄποψιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἀπέναντι τῆς παγχριστιανικῆς κοινῆς προσπαθείας ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς δράσεως πρὸς θεραπείαν τῶν κακῶς ἐχόντων ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ πρὸς ἀποκατάστασιν πνεύματος συμπνοίας καὶ ἀμοιβαίας συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, προεκλήθη ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Λωζάννῃ Συνελεύσεως, ἀλλ' ἐμελετᾶτο ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν Στοκχόλμῃ Συνελεύσεως, κατ' οὐσίαν δὲ δὲν εἶναι εἰμὴ συνέχισις τῆς ἀνέκαθεν παραδόσεως τῆς Ἁγίας Ἕδρας, τῆς κατὰ καιροὺς διατυπουμένης διὰ διαφόρων Παπικῶν ἐγκυκλίων.

Εἶναι ἔγγραφον ***ἀποδοκιμασίας πάσης προσπαθείας πρὸς ἕνωσιν,*** ἢ καὶ πρὸς ἁπλῆν συνεργασίαν τῶν Παπικῶν μετὰ τῶν ἐκτὸς τῆς μάνδρας τῆς Ρώμης Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ δογμάτων. Ἐθεωρήθη δὲ ἐπείγουσα ἡ ἔκδοσις αὐτῆς πρὸς διαφώτισιν τῶν συνειδήσεων τῶν πιστῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, καθόσον πλεῖστοι εἰλικρινεῖς τοιοῦτοι, οἱ μὲν ἀνήκοντες εἰς διαφόρους τάξεις τοῦ κλήρου, οἱ δὲ λαϊκοὶ θεολόγοι, ***εἶχον χαιρετήσει εὐφροσύνως*** τὴν πρὸς ἕνωσιν καὶ προσέγγισιν τῶν Ἐκκλησιῶν προσπάθειαν, καὶ μὲ ἐνδιαφέρον παρίσταντο εἰς τὰς συνεδριάσεις ἀμφοτέρων τῶν Συνελεύσεων ὡς ἁπλοῖ ἀκροαταί. Ὅθεν δὲν ἠδύνατο νὰ παρίδῃ

ἡ Ἁγία Ἕδρα ἐν τοιούτῳ ***γεγονὸς κοσμοϊστορικῆς σημασίας***, ὁποῖον τὸ πρωτοφανὲς φαινόμενον συνεργασίας μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Προτεσταντισμοῦ καὶ τῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ κοινοῦ ἐδάφους τῆς προσπαθείας ὑπὲρ τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ καλοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὡμίλησεν. Ὀχυρουμένη ὄπισθεν τοῦ δόγματος τοῦ ἀλαθήτου, ἀποκλείει ἀπεριφράστως καὶ ὁλοκληρωτικῶς πᾶσαν ἕνωσιν τῶν ἐκτὸς τῆς μάνδρας τοῦ Παπισμοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ***εἰ μὴ ἐπὶ ἀπαρνήσει τῶν ἰδίων «πλανῶν» καὶ ἀπολύτῳ ὑποταγῇ πρὸς τὰ θεσπίσματα τοῦ Παπισμοῦ.*** Ἐξ ἄλλου ἀποφαίνεται ὅτι οἱ ἐκτὸς τῆς «ἀληθοῦς ἐκκλησίας» διαμένοντες ***εὑρίσκονται ἐκτὸς τοῦ Χριστοῦ***, καὶ ἑπομένως οὐδὲν καλὸν δύνανται νὰ ἐπιτελέσωσιν ὑπὲρ τῆς ἀνυψώσεως τῆς κοινωνίας καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου.

Εἶναι ***τελεσίγραφον*** ἡ Ἐγκύκλιος, καὶ ***λύει ἀνεκκλήτως*** καὶ διὰ πάσας τὰς μελλούσας γενεὰς ***τὸ ζήτημα τῆς μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἑνώσεως*** ὑπὸ οἱονδήποτε ἄλλον ὅρον, πλὴν τοῦ τῆς ***ἀπολύτου ὑποταγῆς πρὸς ταύτην***—τῆς μετὰ ταύτης συγχωνεύσεως, τῆς ὑπ᾿ αὐτῆς ἀπορροφήσεως. Παρεμπιπτόντως δὲ εἶναι καὶ ἀπάντησις ὁριστικὴ πρὸς τὴν μερίδα ἐκείνην τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις φέρει τὸ ὄνομα «Ἀγγλο-Καθολική», καὶ τὴν ὁποίαν ἐλάχιστα ζητήματα χωρίζουν ἀπὸ τὴν Ρώμην. Ὁ διακαὴς πόθος τῆς μερίδος ταύτης εἶναι νὰ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῆς Ἁγίας Ἕδρας ἡ «Ἀποστολικὴ διαδοχὴ» τοῦ κλήρου αὐτῆς. Τοῦτο καὶ ἄλλα θέματα ἀπησχόλησαν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἰς συνδιάσκεψιν, γενομένην ἐν Βελγίῳ ἐσχάτως, ἥτις ὀνομάζεται κοινῶς ***Συνομιλίαι τῆς Μαλίν***, πόρισμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ ἀπόρριψις τῆς περὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ Ἀγγλο-Καθολικοῦ κλήρου ἀξιώσεως καὶ ἀοριστεῖαί τινες εὐμενεῖς, ὡς πρὸς τὴν πιθανότητα ἐξευρέσεως κοινοῦ ἐδάφους συνεννοήσεων ἐν τῷ μέλλοντι. Πρὸς ἐμφατικωτέραν διατύπωσιν τῶν ἀπόψεων τούτων ἐξεδόθη ἡ Παπικὴ Ἐγκύκλιος ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῶν πρακτικῶν τῶν Συνομιλιῶν τῆς Μαλίν, καθιστῶσα σαφῆ τὴν ἀναπόδραστον ἀλήθειαν, ὅτι ἡ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης ἕνωσις καὶ ἡ ἐπίσημος ὑπ᾿ αὐτῆς ἀναγνώρισις ἐπιτυγχάνονται μόνον δι᾿ ἀπολύτου εἰς αὐτὴν ὑποταγῆς καὶ ἀναγνωρίσεως τῆς κυριαρχίας αὐτῆς. Ἐφ᾿ ὅσον δὲ ἐμμένει ἡ Ρώμη εἰς τὸ δόγμα τοῦτο, οὐδεμία προσέγγισις εἶναι δυνατή. Ἐπὶ λέξει ἡ Παπικὴ Ἐγκύκλιος διακηρύττει ὅτι ***«οὐδεὶς ἔχει θέσιν ἐν τῇ μιᾷ καὶ μόνῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, εἰμὴ ὁ ἀναγνωρίζων καὶ εὐπειθῶς παραδεχόμενος τὸ κῦρος καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πέτρου καὶ τῶν νομίμων αὐτοῦ διαδόχων».***

Ἐκ τούτου ἐκπηγάζει καὶ τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ ***ἀπὸ καθέδρας*** ἀποφάσεις τοῦ κατὰ καιροὺς διαδόχου τοῦ Πέτρου ἔχουσιν ἴσον κῦρος μὲ τὰ θεμελιώδη δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Ἢ μᾶλλον, ρητῶς δηλοῖ ἡ Ἐγκύκλιος ὅτι οὐδεμία ἐπιτρέπεται διάκρισις μεταξὺ θεμελιωδῶν καὶ μὴ θεμελιωδῶν δογμάτων, ἢ ἀκριβέστερον, ὅτι δὲν ὑπάρχει δόγμα μὴ θεμελιῶδες, καθότι καὶ τὰ νεώτερα θεσπίσματα τὰ ὑπαγορευθέντα εἰς τὸν Πάπαν Πῖον Θ΄. ὑπὸ τῆς ἀνάγκης στηρίξεως τῆς πίστεως τῶν πιστῶν, ἤτοι, τὸ δόγμα τοῦ Ἀλαθήτου τοῦ Πάπα καὶ τοῦ τῆς Ἀσπίλου Συλλήψεως, εἶναι ἴσου κύρους μὲ τὸ δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τὸ τῆς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Θείου Λόγου.

Ἡ Ἐγκύκλιος ἀποκρούει τὴν ἰδέαν ὅτι δύναται νὰ προκύψῃ ἀγαθόν τι ἐκ τῶν προσπαθειῶν καὶ τῆς συνεργασίας ἀτόμων ἢ Ἐκκλησιῶν εὑρισκομένων ἐκτὸς τῆς «μόνης ἀληθοῦς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας» (τῆς Παπικῆς). «Τί ἀγαθὸν» — ἐρωτᾷ — «δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ πονηροῦ; Ματαιοπονία ἡ τοιαύτη προσπάθεια, ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν, οὐδ' ἐπιτρέπεται εἰς τὰ τέκνα τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας νὰ συμμετέχουν εἰς συνέδρια καὶ συνδιασκέψεις, εἰς τὰ ὁποῖα λαμβάνουν μέρος ἄπιστοι παντὸς εἴδους, ἀποστάται, οἰκτρῶς ἀποσκιρτήσαντες ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἢ οἱ ἀρνούμενοι ἐπιμόνως τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ θεῖον τῆς ἀποστολῆς Του».

Εἰς τὸ πεῖσμα τῆς πανθομολογουμένης ταύτης ἀδιαλλαξίας τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, ἀπορεῖ τις πῶς εὑρίσκονται Ρωμαιο-καθολικοὶ εἰλικρινεῖς, οἱ ὁποῖοι καταβάλλουν ἀπεγνωσμένας προσπαθείας, ὅπως ὑποστηρίξωσι τὴν **ἀνεκτικότητα** τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, καὶ νὰ παραστήσωσι τὸ προσηλυτιστικὸν αὐτῆς πνεῦμα καὶ πρόγραμμα ὡς «ἐνδιαφέρον», «προσπάθειαν καλλιτέρας γνωριμίας μετὰ τῶν ἑτεροφρονούντων»· σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἐκδηλοῦται κυρίως πρὸς τὰς μικρὰς αὐτονόμους Ἐκκλησίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἤδη ἀνέρχεται εἰς ἑπτά, καὶ πρὸς μεμονωμένας ὁμάδας τοῦ Ρωσσικοῦ κλήρου.

(Ἐκ τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς», τεῦχος Μαΐου, 1928).

Καὶ διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ καμμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ Παπισμὸς ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ***ὑποταγὴν*** καὶ ***ἀναγνώρισιν τῆς κυριαρχίας τοῦ Πάπα***, παραθέτομεν ἐκ τοῦ τελευταίου φύλλου τῆς ἐνταῦθα ἐκδιδομένης συναδέλφου «Καθολική» καὶ τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ σχόλια ἐπὶ τοῦ προμνησθέντος ἄρθρου τοῦ κ. Β. Βεκιαρέλλη:

Ὁ Πατριάρχης τοῦ ἀνεκοίνωσε σχέδιον ὅπως εἰσηγηθῇ εἰς τὴν Σύνοδον τῶν Πατριαρχείων νὰ καταρτισθῇ ἀποστολὴ πρὸς τὴν Ρώμην, τῆς ὁποίας νὰ ἡγηθῇ αὐτὸς οὗτος ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης τὴν Ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῇ βάσει πρωτείου τοῦ Πάπα «ἐν ἴσοις».

Ἡ πρόθεσις αὕτη τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου συγκινεῖ πάντα Χριστιανὸν καὶ ἰδιαιτέρως ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας Καθολικούς, οἵτινες τὴν Ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ποθοῦμεν καὶ ὀνειρευόμεθα ἀπὸ γενεῶν ἤδη πολλῶν. Φυσικὰ δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι ***Ἕνωσις Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῇ βάσει ἀναγνωρίσεως ἑνὸς ἁπλοῦ «πρωτείου τιμῆς» δὲν εἶναι δυνατή.***

Ὁ Χριστὸς «κτίζων τὴν Ἐκκλησίαν Του ἐπὶ τοῦ Πέτρου» δὲν ἠθέλησε νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἕνα ***ἁπλοῦν προβάδισμα***, μίαν ***τυπικὴν πρωτοκαθεδρίαν***, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδεμίαν θὰ ἀπέδιδε σημασίαν.

Ὁ Χριστὸς ἠθέλησε νὰ παραμείνῃ μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων ὁ Πέτρος «ποιμαίνων τὰ πρόβατά του καὶ τὰ ἀρνία του», ἠθέλησεν ὁ Πέτρος «ἐπιστρέψας νὰ στηρίζῃ τοὺς ἀδελφούς του», ἐν τῇ πίστει.

Τὸ πρωτεῖον τοῦ Πέτρου δὲν εἶναι τυπικὸν «πρωτεῖον τιμῆς» ἀλλ' ***οὐσιῶδες «πρωτεῖον διδασκαλίας», ἀληθὴς ἄγκυρα τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς πίστεως.*** Ὅταν τοῦτο ἀναγνωρισθῇ ὡς ἀνεγνωρίζετο ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων μέχρι τῆς λυπηρᾶς διαστάσεως, τότε ἡ ποθητὴ ἕνωσις θὰ ἐπέλθῃ εὐχερέστατα καὶ αὐτομάτως

καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς θυσίας τῶν ἱστορικῶν δικαιωμάτων τῶν σεπτοτάτων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῶν ἀναγομένων μέχρι τῶν Ἀποστόλων, καὶ περὶ τῶν ὁποίων οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται περὶ «ὑποδουλώσεως» ἀλλὰ περὶ ἀνεπιφυλάκτου μόνον συνεργασίας ἐν τῇ αὐτῇ ποίμνῃ, περὶ ἑνότητος ἐν τῇ ἀγάπῃ καὶ ἐν τῇ πίστει πρὸς τὸν Χριστόν.

# ΝΕΟΝ ΦΩΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ
## ΕΞ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Πρὸ πολλοῦ ἀπασχολεῖ τοὺς ἀρχαιολόγους τὸ ζήτημα, ποῦ πρῶτον ἀνεπτύχθη ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἀρχαίου κόσμου ; Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἢ εἰς τὴν Χαλδαίαν ; Μέχρις ἐσχάτων ἐθεωρεῖτο ἀδύνατον ὅτι ὑπῆρξε πολιτισμὸς ἀρχαιότερος ἐκείνου, ὅστις πρὸ 5,000 ἐτῶν παρήγαγε τὰς Πυραμίδας, πρὸ 3,500 δὲ ἐτῶν εἶχε προαχθῆ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος, τὸν ὁποῖον ἀπεκάλυψεν ὁ τάφος τοῦ Τουταγχάμεν. Ἡ σκαπάνη ὅμως ἔφερεν εἰς τὸ φῶς τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Αἱ παρὰ τὸν Εὐφράτην ἀνασκαφαὶ τῆς Οὐρ τῆς Χαλδαίας ἀπέδειξαν ὅτι ***3,500 ἔτη πρὸ Χριστοῦ*** ἤτοι εἰς ἐποχὴν πλέον μεμακρυσμένην τῆς ἐποχῆς, ὅτε ὅλη ἡ Χαλδαία εὑρίσκετο ὑποτελὴς εἰς τοὺς μεγάλους δυνάστας τῆς Βαβυλῶνος, ἡ Οὐρ ἐδιοικεῖτο ὑπὸ ἀνεξαρτήτων βασιλέων, ἀπὸ τοῦ ἔτους 4148 μέχρι τοῦ ἔτους 1039 π. Χ., ἔχουσα μεγάλην πολιτικὴν σημασίαν κατὰ τὴν 3ην καὶ 4ην χιλιετηρίδα, καὶ διατηρήσασα σπουδαίαν θρησκευτικὴν σημασίαν μέχρι τῆς καταπτώσεως αὐτῆς. Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἀρχαιότης τῆς Αἰγύπτου εἶναι ὡς πρὸς τὴν ἀρχαιότητα τῆς Βαβυλῶνος, ὅ,τι τὸ Σικάγον, φερ' εἰπεῖν, πρὸς τὴν Δαμασκὸν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Πατριαρχῶν. Πρὸ τοῦ νὰ κτισθοῦν αἱ Πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου, ἡ Οὐρ τῆς Χαλδαίας, ἡ παναρχαία πρωτεύουσα τῶν Σουμμερίων, ἦτο ἤδη ἐρείπιον παρῳχημένης ἐποχῆς.

Αἱ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος ἐνεργηθεῖσαι εἰς τὴν Οὐρ ἀνασκαφαὶ ἔφεραν εἰς φῶς μεμονωμένα τεκμήρια τῆς ὑπάρξεως παναρχαίου πολιτισμοῦ—τάφους, οἰκίας, ναούς. Τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον ἐσυνέγισε τὸ ἔργον, κατ' ἀρχὰς μόνον καὶ βραδύτερον ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πενσυλβανίας. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς κ. Λεονάρδος Γούλλεϋ ἀνεκάλυψεν ὑποκάτω μιᾶς μεγάλης νεκροπόλεως εἰς βάθος 5 ἕως 6 μέτρων καταχωθείσης, στρῶμα καθαρᾶς ἄμμου, προφανῶς ἀποτέλεσμα κατακλυσμοῦ τοπικοῦ, ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Εὐφράτου προξενηθέντος. Ὑποκάτω τοῦ στρώματος τούτου εἰς βάθος 10 ποδῶν εὑρέθησαν τὰ λείψανα τοῦ μεταγενεστέρου Βαβυλωνιακοῦ πολιτισμοῦ. Προχωροῦντες οἱ ἀνασκαφεῖς ἔτι βαθύτερον εἰς βάθος 45 ποδῶν εὑρέθησαν εἰς στρῶμα ἀμμῶδες πολὺ μεγαλητέρας ἐκτάσεως τοῦ προηγουμένου, προφανῶς δὲ προκύψαν ἐκ μεγάλης κατακλυσμιαίας ἀναστατώσεως, ἀφοῦ δὲ δι' ἀντλιῶν ἐξεκένωσαν τὰς μάζας τῆς ἐπισωρευθείσης ἄμμου, εὑρέθησαν πρὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ προκατακλυσμιαίου πολιτισμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου διεσώθη ὁ Νῶε

μετὰ τῆς οἰκογενείας του. Πλάκες ἐνεπίγραφοι εὑρέθησαν ἐκεῖ, ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ὁποίων ἀναμένεται νὰ χυθῇ σπουδαῖον φῶς ἐπὶ τῆς προϊστορικῆς ἐκείνης ἐποχῆς, ἥτις ἀπὸ τοῦδε ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν τῶν πληροφοριῶν τοῦ Βιβλίου τῆς Γενέσεως περὶ τοῦ γενικοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τοῦ προκατακλυσμιαίου πολιτισμοῦ.

Διὰ τὸν γνώστην τῆς ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἡ ἀνακάλυψις ἀναμφισβητήτων ἀποδείξεων τοῦ Κατακλυσμοῦ τοῦ Νῶε δὲν εἶναι ἡ μόνη, τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ περὶ τὴν Οὔρ τοπογραφία. Ἡ πεδιὰς τῆς Βαβυλωνίας παρουσιάζεται ὡς μία ἀπέραντος ἐπίπεδος ἐπιφάνεια, τῆς ὁποίας τὴν μονοτονίαν δὲν ποικίλλει οὔτε εἷς λόφος, συγχεομένη εἰς τὸν ὁρίζοντα μὲ τὸν διάπυρον θόλον τοῦ οὐρανοῦ. Πόσον ἀφόρητος θὰ ἦτο διὰ τοὺς πρώτους ἐκ τῆς ὀρεινῆς Μηδίας μετανάστας, τοὺς κατὰ τὴν Γραφὴν ***«ἐκκινήσαντας ἐκ τῆς Ἀνατολῆς»*** διὰ νὰ καταλάβωσι τὰς παροχθίας ἐκείνας γαίας τοῦ Εὐφράτου, ἡ ἀτελεύτητος πεδιὰς ἐπὶ τῆς ὁποίας οὐδὲ ἐλάχιστος λοφίσκος ἀνεκούφιζε τὸ βλέμμα τῶν ὀρεινῶν μεταναστῶν. Καὶ ἐξηγεῖται ἡ ὕπαρξις τῶν ***«κρεμαστῶν κήπων»*** τοὺς ὁποίους ἀναφέρουν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ὡς προσπάθεια τῶν νοσταλγούντων τὰ ὄρη τῆς πατρίδος των πρώτων ἀποίκων τῆς Χαλδαϊκῆς πεδιάδος, ἔτι δὲ σαφέστερον ἐξηγεῖ τὴν ἀνέγερσιν τῶν πύργων, τῶν ὁποίων ἐξεχώσθησαν τὰ ἐρείπια, καὶ ὑψηλότατος τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ὁ ἐν τῇ Γραφῇ ἀναφερόμενος Πύργος τοῦ Βαβέλ, ὅστις προωρίζετο νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Οὐρανόν (Γένεσις ια'. 9).

Τοιούτου τύπου πυραμιδοειδεῖς κλιμακωτοὶ πύργοι—τὰ Ζιγγουρὰτ—ἀρχαιότεροι τῶν πυραμίδων τῆς Αἰγύπτου, ἀνευρέθησαν ὑπὸ τοὺς λόφους τῆς ἀπὸ αἰώνων συσσωρευθείσης ἐπ' αὐτοὺς ἄμμου. Ἀλλὰ τοῦ τεραστίου καὶ κατὰ πολὺ ὑπερέχοντος ὅλων τῶν ἄλλων «Πύργου τοῦ Βαβέλ» δὲν ἀνευρέθη ἴχνος, καὶ τοῦτο συμφωνεῖ μὲ τὴν Γραφικὴν ἀφήγησιν τῆς τελείας αὐτοῦ καταστροφῆς. Ἡ ἀνεύρεσις πυραμιδοειδῶν κλιμακωτῶν πύργων ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ (εἰς Γιουκατὰν ἰδίως) εἶναι μία ἐπὶ πλέον ἐπιβεβαίωσις τῆς ἱστορικῆς ἀξίας τῆς Γραφῆς, ἥτις βεβαιοῖ ὅτι πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἡ γῆ ἦτο μία, ἡ ξηρὰ ἦτο δηλαδὴ πανταχοῦ συνεχής, πρὶν ἢ διασπασθῶσιν αἱ ἤπειροι διὰ τῶν ὑδάτων, ἅτινα ἀποτελοῦν τοὺς μεγάλους Ὠκεανούς, ἡ δὲ διασπορὰ τῶν προκατακλυσμαίων ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς κοιτίδος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐγένετο διὰ ξηρᾶς.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Οὔρ ἐπιρρίπτουν φῶς καὶ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐθεωρεῖτο γεγονὸς ὅτι ὁ θόλος ἦτο ἐπινόημα τῶν Ρωμαίων. Ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι ἀπετέλει στοιχεῖον τῆς κολοσσιαίας Χαλδαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὡς φανερώνει ἡ ἀνεύρεσις εἰς τὰ θεμέλια τῆς γείτονος Νιπποὺρ τεχνικωτάτου θόλου ὑποστηρίζοντος τελειότατον ὑπόνομον, κατασκευασθέντα 2000 ἔτη πρὸ τῆς κτίσεως Ρώμης.

Ἡ Βαβυλὼν ἐπὶ Ναβουχοδονόσορος, ἰσχυρῶς ὠχυρωμένη καὶ ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως ἀπρόσβλητος, δὲν ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ εἰμὴ ἀφοῦ κατέφυγεν ὁ Κῦρος εἰς τὴν παροχέτευσιν τοῦ διὰ τῆς πόλεως ῥέοντος ποταμοῦ, ὁπότε εἰσήλασαν τὰ στρατεύματα αὐτοῦ διὰ τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ. Οἱ Χαλδαῖοι ἦσαν κάτοχοι τελείας ἀρχιτεκτονικῆς, οἱ δὲ ἱστορούμενοι «Κρεμαστοὶ κῆποι», τὸ θαυ-

μάσιον ἐκεῖνο ἔργον τῶν σοφῶν ἀρχιτεκτόνων τῆς ἐποχῆς, ἐκτίσθησαν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς συζύγου τοῦ Ναβουχοδονόσορος, Ἀμουχίας, ἥτις ἐνοστάλγει τὰ ὄρη τῆς πατρίδος της Μηδίας. Τόσον δὲ οἱ Κρεμαστοὶ κῆποι, ὅσον καὶ οἱ κλιμακωτοὶ πύργοι, ἐφ' ὧν ἐκαίοντο θυσίαι εἰς τὸν Βάαλ καὶ τὰς κατωτέρας θεότητας, ἐξεδήλουν τὴν αὐτὴν δυσφορίαν τῶν ὀρεινῶν ἀποίκων ἀπέναντι τῆς ἀπεράντου μονοτονίας τῆς Χαλδαϊκῆς πεδιάδος.

Ἐξ ὅλων τούτων φαίνεται ἀπολύτως ἀποδεδειγμένον ὅτι ἡ Οὐρ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀβραὰμ ἦτο ἤδη ἱστορικὴ πόλις καὶ ἕδρα πολιτισμοῦ προηγμένου. Δὲν ἦτο λοιπὸν ὁ Ἀβραὰμ νομάς, σεΐχης τις σκηνιτῶν, ἀλλ' ἀστὸς μορφωθεὶς εἰς περιβάλλον ἐξεζητημένης πολυτελείας, καὶ κάτοχος τῆς παιδείας τῆς τότε ἐποχῆς, ἥτις θὰ ἦτο προηγμένη καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἁπλοῦς πολίτας. Καὶ διερωτώμεθα, ποῖαι ἦσαν αἱ εἰδικαὶ συνθῆκαι, αἵτινες τὸν κατέστησαν προθυμότατον νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, καλοῦντος αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς γενετείρας του γῆς; ***«Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, εἰς τὴν γῆν τὴν ὁποίαν θέλω σοι δείξει»*** (Γενέσ. ιβ'. 1).

Πόλεμοι δὲν μνημονεύονται κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, οὔτε ὑπὸ τῆς Γραφῆς, οὔτε ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν, αἵτινες ἀνεκαλύφθησαν ἐκεῖ. Ἦτο ἐποχὴ εἰρήνης καὶ κατ' αὐτὴν ὁ πολιτισμὸς τῆς Οὐρ εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον. Ἡ σκαπάνη ἀπεκάλυψε βαθμὸν ἀπίστευτον πολυτελείας τοῦ βίου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν συγχρόνων τοῦ Ἀβραάμ. Ἡ εὐμάρεια τοῦ κοινοῦ βίου ἦτο ἐφάμιλλος τῆς τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἀνακαλύφθη λ. χ. κλίβανος, ἤτοι θερμάστρα κτιστή, μὲ διαφόρους θέσεις διὰ τὰ μαγειρικὰ σκεύη διαφόρων μεγεθῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο εὔκολον νὰ παρασκευασθῇ τὸ ποικιλότατον σημερινὸν γεῦμα, χωρὶς τὴν ἐνόχλησιν καπνοῦ, χάρις εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ρεύματος διὰ ἀμέμπτου τέχνης καπνοδόχου. Τὸ δὲ φρέαρ παραπλεύρως τοῦ μαγειρείου εὑρέθη ὡς ἦτο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων. Ἀργυροποίκιλτα, ψηφιδωτὰ καὶ ὁλόχρυσα μουσικὰ ὄργανα, ἀθύρματα καὶ ἄλλα πολύτιμα ἀντικείμενα, μεταξὺ ἄλλων ἓν ἀργυροῦν καλλιτεχνικώτατον καΐκιον, πανομοιότυπον τῶν σκαφῶν, τὰ ὁποῖα διασχίζουν σήμερον τὰ ὕδατα τοῦ Εὐφράτου, εὑρίσκονται σήμερον εἰς τὰς προθήκας τοῦ Μουσείου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πενσυλβανίας. Μεταξὺ ἄλλων, ἓν πολυτελέστατον καὶ ἄρτιον ζατρίκιον (σκάκι), ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ παίξῃ καὶ τὴν σήμερον. Τὸ ὀρειχάλκινον σκῆπτρον τοῦ Βασιλέως Ντούγγ, τὸ χρυσοῦν κρᾶνος τοῦ πρίγκηπος Μὰς-Καλὰς Ντούγγ, μεταφέρουν τὸν θεατὴν ὀπίσω διὰ τῶν αἰώνων πρὸς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀβραάμ. Ἡ ἀνεύρεσις πολυτίμου κιθάρας μὲ 23 χορδὰς καὶ πλακὸς φερούσης κεχαραγμένα σημεῖα, τὰ ὁποῖα κατὰ τοὺς ἐμπειρογνώμονας εἶναι μουσικοὶ χαρακτῆρες, ἐπικυρώνει μίαν μουσικὴν παράδοσιν διασωθεῖσαν ἀπὸ τοῦ προκατακλυσμιαίου πολιτισμοῦ καὶ ἐπιβεβαιοῖ τὸ χωρίον τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν υἱόν τοῦ Λάμεχ Ἰουβάλ, ὅστις ἦτο ***«πατὴρ πάντων τῶν παιζόντων κιθάραν καὶ αὐλὸν»*** (Γέν. δ'. 21) καὶ τὸν Θουβὰλ - Καΐν ***«χαλκέα παντὸς ἐργαλείου χαλκοῦ καὶ σιδήρου»*** (αὐτόθι).

Ἀλλ' ἐνῷ ἡ ἀνεύρεσις τοῦ πλούτου τῶν ἀντικειμένων τούτων διαπιστοῖ τὸν ὑψηλὸν πολιτισμὸν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀβραάμ, ἄλλα εὑρήματα βεβαιοῦν ὅτι

ἦτο ἐποχὴ ἀφαντάστου αἱματοχυσίας καὶ σκληρότητος. Ὁ τάφος τοῦ βασιλέως Μεσχουλὰμ-Ντούγγ, ἀνορυχθεὶς ἐν Οὒρ ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἀποστολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πενσυλβανίας, ἀπεκάλυψε τὴν ἐπικράτησιν φρικαλεοτήτων, αἵτινες ὑπερβαίνουν πᾶν ὅ,τι ἡ φαντασία ἡμῶν δύναται νὰ ἐπινοήσῃ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ θάνατος τοῦ βασιλέως εἶχε σημασίαν καὶ σοβαρὰς συνεπείας δι' ὅλον τὸ κράτος του. Ἐὰν μὲν ἠσθένει βαρέως, προελαμβάνετο ἡ μοιραία ἔκβασις τῆς νόσου διὰ τοῦ βιαίου θανάτου του πρὸς ἀποφυγὴν τῶν συμφορῶν, αἵτινες ἐθεωροῦντο ἀναπόφευκτοι, ὅταν ἀπέθνησκε φυσικὸν θάνατον ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας. Ἐὰν ἀπέθνησκεν ἄνευ ἐπεμβάσεως βίας, ἐξετίθετο ὁλόκληρος ἡ χώρα εἰς κίνδυνον—ὄχι μόνον τὰ τέκνα, ἀλλὰ καὶ τὰ κτήνη τῶν ὑπηκόων του διέτρεχον τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου. Ὡς ἐκ τούτου τὰς βασιλικὰς κηδείας παρηκολούθει γενικὴ σφαγὴ τῶν στενώτατα πρὸς τὸν ἀποθανόντα συνδεδεμένων.

Τοῦτο ἀπεκάλυψεν ἡ ἀνόρυξις τοῦ τάφου τοῦ βασιλέως Μεσχουλὰμ Ντούγγ, ὅστις ἦτο ἐστρωμένος μὲ τὰ ὀστᾶ τῶν θυσιασθέντων ἐπὶ τῷ θανάτῳ του θυμάτων τῆς ἀγριωτάτης ἐκείνης ἐθιμοτυπίας. Τὸ σῶμα τῆς ὡραίας του συζύγου Σχοὺμπ ἄντ, τῆς ὁποίας ἡ ἡλικία ὑπολογίζεται κάτω τῶν 30 ἐτῶν, ἔκειτο παραπλεύρως τοῦ μαυσωλείου ὅπου ἀνεπαύετο ὁ μονάρχης. Ἦτο ἐστεμμένη μὲ στέφανον ἐκ χρυσῶν φύλλων θαυμασίας τέχνης καὶ λεπτότητος, ἔφερε δὲ στηθόδεσμον ἐκ ποικιλοχρόων κρυστάλλων συνυφάσμενον καὶ ἐπὶ τῶν βραχιόνων καὶ δακτύλων της πολύτιμα βραχιόλια καὶ δακτυλίδια. Τὸν θάνατον εἶχε ἐπιφέρει βαρὺ κτύπημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Πέριξ αὐτῆς δώδεκα ἄλλα γυναικεῖα σώματα, κυριῶν τῆς τιμῆς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἔκειντο εἰς διαφόρους θέσεις παρομοίως ἐστολισμένα, καὶ ὅλα φέροντα παρόμοιον κάταγμα τοῦ κρανίου δι' ἰσχυροῦ κτυπήματος. Ἓξ ἔνοπλοι σωματοφύλακες τοῦ βασιλέως, φρουροὶ τοῦ μαυσωλείου ἔκειντο ἐκεῖ ὅπου εἶχον πέσει, δεχθέντες τὸ φονικὸν πλῆγμα τοῦ ροπάλου ἐκ τῶν ὄπισθεν, κατὰ τὴν ἀδυσώπητον ἐθιμοτυπίαν τῆς χώρας. Καὶ αὐτὰ τὰ ὑποζύγια, οἱ βόες οἵτινες πιθανῶς εἶχον σύρει τὴν βασιλικὴν νεκροφόρον μέχρι τοῦ τάφου, εἶχον λάβει καὶ αὐτὰ τὸν θάνατον καὶ ἔκειντο παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀπαισίου ἱεροῦ τῆς αἱματοχυσίας καὶ τοῦ θανάτου. Τὸ φρικαλέον τοῦτο ἔθιμον ἀρκούντως ἀπεικονίζει τὸ ἐπικρατοῦν ἐν Οὒρ ἠθικὸν περιβάλλον, καὶ δὲν θὰ ἦτο ξένον πρὸς τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ὁ Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ἀπομακρυνόμενος τῆς εἰδωλολατρείας καὶ ἀφοσιούμενος εἰς τὴν πνευματικὴν λατρείαν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. (ἀκολουθεῖ)

— Μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ὅλα εἶναι δυνατὰ διὰ τὴν θαρραλέαν ψυχήν.

— Ἔλεγέ ποτε κάποιος εὐσεβὴς σιδηρουργός: «Ἓν πρᾶγμα φοβοῦμαι, μήπως πεταχθῶ εἰς τὰ παλησσίδηρα! Ἐγὼ ὅταν ἐργάζωμαι τὸ ἀτσάλι, πρῶτον τὸ πυρώνω καὶ τὸ κτυπῶ, κατόπιν τὸ βυθίζω εἰς τὸ κρύο νερό. Ἀπ' ἐκεῖ καταλαμβάνω ἂν θὰ ἀνθέξῃ νὰ τοῦ δώσω σχῆμα ἢ ἂν θὰ σπάσῃ μὲ πρώτην εὐκαιρίαν. Τὸ δοκιμάζω δύο-τρεῖς φορὰς καὶ ἂν δὲν μείνω εὐχαριστημένος, τὸ πετῶ εἰς τὰ ἄχρηστα. Ἐξεύρω ὅτι ὁ Κύριος μὲ δοκιμάζει καὶ μὲ τὸ πῦρ καὶ μὲ τὸ σφυρί· ἐὰν ὅμως δὲν δεχθῶ νὰ δοκιμασθῶ καὶ νὰ Τὸν ἀφήσω νὰ μὲ σχηματίσῃ κατόπιν ὅπως γνωρίζει Αὐτός, φοβοῦμαι ὅτι θὰ μὲ ἀπορρίψῃ εἰς τὰ ἄχρηστα!»

# ΠΕΡΙ ΕΟΡΤΩΝ

Ἡ ἐκλεκτὴ συνάδελφος «Νέα Ζωὴ» τῶν Χανίων ἔθεσε τελευταίως ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῶν ἐκκλησιαστικῶν παρ' ἡμῖν ἑορτῶν. Τὸ θέμα δὲν εἶναι νέον. Καὶ εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον πολλάκις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν θρησκευτικὸν τύπον τῆς Ἑλλάδος πλέον ἢ ἅπαξ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὑπεδείχθη ἡ ἀνάγκη τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἑορτῶν τούτων. Καὶ ἡμεῖς ἐπανειλημμένως ἠσχολήθημεν μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἂν καὶ μετά τινος ἐπιφυλάξεως, μὴ θέλοντες νὰ θεωρηθῶμεν ὡς ἐπεμβαίνοντες εἰς ζητήματα οἰκογενειακὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι καθαρῶς οἰκογενειακὸν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, καθότι δοθέντος ὅτι τὰ 95 % τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀνήκουσι σήμερον εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἡ καθιέρωσις ἡμερῶν ἀργίας ἐνδιαφέρει οἰκονομικῶς ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν καὶ συνεπῶς πᾶς Ἕλλην πολίτης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφέρῃ τὴν γνώμην του ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Θέλομεν λοιπὸν ἅπαξ ἔτι ἐξετάσει τὸ ζήτημα τῶν ἐκκλ. ἑορτῶν, οὐχὶ ἀπὸ τῆς δογματικῆς ἀπόψεως, εἰς ἣν εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Εὐαγγελικοὶ διαφωνοῦμεν ριζικῶς πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως, εἰς τὴν ὁποίαν οὐκ ὀλίγοι Ὀρθόδοξοι συμφωνοῦσι μεθ' ἡμῶν.

Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἑορταὶ προῆλθον ἐκ τῆς εὐλαβείας τῶν Χριστιανῶν τοῦ 4ου καὶ ἐφεξῆς αἰῶνος πρὸς τὴν μνήμην τῶν ἁγίων καὶ εὐσεβῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἔξοχον πίστιν ἢ καὶ τὸ μαρτύριον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἱστορεῖ ἡ Ἁγία Γραφή, ἢ ἀναφέρει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Ἀλλ' ἡ εὐνόητος καὶ δικαία αὕτη εὐλάβεια ἔφερε σὺν τῷ χρόνῳ βλάβην ἀντὶ ὠφελείας εἴς τε τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Χριστιανικὴν κοινωνίαν. Εἰς μὲν τὴν Ἐκκλησίαν ἡ τιμή, ἡ προσφερομένη εἰς τοὺς ἁγίους, κατήντησεν ἀνεπαισθήτως νὰ ἐπισκιάσῃ καὶ ὑπερβάλῃ τὴν πρὸς τὴν Κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας προσήλωσιν τῶν πιστῶν. Αἱ ἑορταὶ τῶν ἁγίων κατήντησαν νὰ ἦναι ἡμέραι ἐπισημότεραι τῆς ἁγίας ἡμέρας τοῦ Κυρίου—τῆς Κυριακῆς— οἱ δὲ ἅγιοι διὰ τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν εἰκόνων των κατήντησαν νὰ θεωρῶνται ὡς οἱ προστάται καὶ ἀντιλήπτορες τοῦ ἀνθρώπου, πλησιέστεροι καὶ μᾶλλον «γοργοεπήκοοι» καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἐξ οὗ καὶ τὸ λυπηρὸν φαινόμενον ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος (δὲν ἠξεύρομεν τί ἐγίνετο εἰς τὸν ἄλλοτε Ἑλληνισμὸν τῆς Τουρκίας) ὅτι πολλοὶ δὲν ἐδίσταζον νὰ ὁρκισθοῦν ψευδῶς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιαιτέρου ἁγίου τῆς πατρίδος των δὲν ἐτόλμων νὰ ψευδομαρτυρήσουν!

Καὶ αὐτὴ μὲν εἶναι ἡ πνευματικὴ ζημία ἐκ τῶν ἑορτῶν τῶν ἁγίων. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ὑλικὴ ζημία, ἣν ὑφίσταται ἐξ αὐτῶν ἡ κοινωνία ὡς ἐκ τῆς κατὰ τὰς ἑορτὰς ἀργίας. Καὶ δὲν εἶναι μὲν πλέον τὸ ἑορτολόγιον ὁποῖον ἦτο ἄλλοτε, εἶναι ὅμως ἀκόμη τοιούτων διαστάσεων, ὥστε νὰ ἀποτελῇ πληγὴν εἰς τὸ κοινωνικὸν σῶμα. Ἐπὶ Βυζαντίνων αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἑορταὶ ἦσαν ἀληθῶς μάστιξ τοῦ λαοῦ. Ὁ ἱστορικὸς τοῦ Ἔθνους Παπαρρηγόπουλος, γράφων περὶ τῆς θρησκευτικῆς καταστάσεως τοῦ Ἔθνους κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Εἰκονομάχων, λέγει :

«Οἱ ἄνθρωποι διετέλουν ἐν ἀργίᾳ ***τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ.*** Ἀρκεῖ

νὰ ρίψῃ τις ἓν βλέμμα εἰς τὴν «*Ἔκθεσιν τῆς βασιλείου τάξεως*», τὴν ἀποδιδομένην εἰς τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν Ὀφφικίων πραγματείαν τοῦ Κουροπαλάτου, καὶ θὰ ἐκπλαγῇ ἐκ τῆς πληθύος τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν τῶν μεγάλων ἁγίων καὶ τῶν πολιτικῶν πανηγύρεων, καθ' ἃς πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις ἀπησχολοῦντο ὑπὸ διαφόρων τελετῶν. Καὶ αὐταὶ ἦσαν αἱ μεγάλαι, αἱ ἐπίσημοι, αἱ κοινῶς ὑφ' ὅλου τοῦ ἔθνους τελούμεναι ἑορταί· αἱ δὲ εἰς μνήμην ἀναριθμήτων μαρτύρων καθιερωμέναι δὲν ἐπανηγυρίζονται μὲν εἰμὴ κατὰ τόπους, ἀλλὰ διὰ τὴν πληθὺν αὐτῶν συνετέλουν ὡσαύτως εἰς τὴν τοῦ ὅλου ἔθνους ἀργίαν. Ὁποία διαφορὰ καταστάσεως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Β'. Θεσσαλον. γ'. 7—12) προδιαγραφομένην!» (Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία Ἑλλην. Ἔθνους, τόμ. Γ'. σελ. 374).

Ἀλλὰ μήπως καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν γονέων μας ἀκόμη δὲν ἐθεωρεῖτο καθῆκον παντὸς Ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ νὰ φυλάττῃ δι' ἀργίας τόσας καὶ τόσας ἑορτάς, ἀναλογούσας εἰς 7—10 κατὰ μῆνα ; Καὶ τὸ χειρότερον εἶναι ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἥτις ἔχει τόσους πεφωτισμένους ἀρχηγούς, ἐνέμενε καὶ ἐμμένει ὡς ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τυφλῶς εἰς τὸ πατροπαράδοτον τοῦτο ἑορτολόγιον, μόνον δὲ ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τοῦ βίου καὶ ὁ συγχρωτισμὸς μὲ ἄλλα ἔθνη ἐφώτισε τὸν λαὸν ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ περιορίσῃ τὴν πληγὴν ταύτην τῶν ἑορτῶν. Καὶ εἰς μὲν τὰς μεγαλουπόλεις τῆς Ἑλλάδος ὁ κόσμος πρὸ πολλοῦ παρήτησε τὴν ἀργίαν πληθώρας μικροτέρων ἑορτῶν, διατηρήσας μόνον τὰς μεγάλας δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς λεγομένας· ἀλλ' εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Ἑλλάδος ἐξακολουθοῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ φυλάττουν πολλὰς ἑορτὰς καταργηθείσας ἀλλαχοῦ.

***Καὶ πῶς τὰς φυλάττουν ;*** Ἡ εὐλάβεια πρὸς τὴν μνήμην τῶν ἁγίων ἔπρεπε λογικῶς νὰ προϋποθέτῃ ***γνῶσιν καὶ συναίσθησιν*** τῶν μεγάλων ἄθλων καὶ ἀρετῶν αὐτῶν καὶ νὰ συνοδεύηται μὲ πόθον πρὸς ***μίμησιν*** τῶν ***ἀρετῶν ἐκείνων***. Φανταζόμεθα ὅμως ποίους γέλωτας θὰ ἐκίνει τις, ἐὰν ἠρώτα σήμερον τοὺς ἑορτάζοντας τὴν μνήμην τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἢ τινος τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἢ τῶν ἐπισημοτέρων ἁγίων τοῦ ἑορτολογίου, τί πνευματικὸν ἐμπνέει εἰς αὐτοὺς τὸ παράδειγμα τοῦ ἑορταζομένου. Τοὐναντίον, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ἡ συνάδελφος «Νέα Ζωή», ὁ σκοπὸς τῶν ἑορτῶν παρ' ἡμῖν τελείως ἀγνοεῖται ἢ παραγνωρίζεται. Κατὰ τὰς ἑορτάς, οἱ μὲν ναοὶ εἶναι κενοί, πλήρεις δὲ αἱ ἀγοραὶ καὶ τὰ κέντρα διασκεδάσεων καὶ περιπάτων. Οἱ ἐργατικοὶ δαπανῶσιν εἰς τὰ καφενεῖα καὶ τὰ καπηλεῖα ὅσα διὰ τῆς ἐργασίας πολλῶν ἡμερῶν ἐν μόχθῳ καὶ ἱδρῶτι ἐκέρδισαν, στεροῦντες οὕτω τὰς οἰκογενείας των πολλῶν πραγμάτων ἀναγκαίων καὶ ἐνίοτε καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. Τὸ δὲ χείριστον ὅτι καὶ ἔριδες καὶ τραυματισμοὶ καὶ φόνοι ἐκ τῆς μέθης συμβαίνουσι καὶ ἡ ἁμαρτία κυριαρχεῖ μᾶλλον κατὰ τὰς ἑορτὰς ἢ κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας.

Παρουσιάζεται δὲ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ὀρθοδόξου ἑορτολογίου καὶ τὸ ἑξῆς παράδοξον φαινόμενον: ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀείποτε ἔδειξε μείζονα ζῆλον νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν κοινωνίαν τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν ἑορτῶν ἢ τῆς Κυριακῆς ἡμέρας. Καὶ ἕωσοῦ κατορθωθῇ νὰ ψηφισθῇ ἐν Ἑλλάδι νόμος ἐπιβάλλων τὴν Κυριακὴν ἀνά-

παυσιν, ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου συστηματικῶς ἐβεβηλοῦτο καὶ κατεπατεῖτο ἄνευ οὐδεμιᾶς σοβαρᾶς ἀντιδράσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῷ ἡ ἀργία τῶν τοσούτων ἑορτῶν τῶν ἁγίων ἐδιδάσκετο μετὰ πολλοῦ ζήλου. Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο: Ὅτι ἡ πρωτοβουλία καὶ ἡ διεξαγωγὴ τοῦ ἀγῶνος ὑπὲρ κατοχυρώσεως διὰ νόμου τῆς Κυριακῆς ἀργίας προῆλθεν ἀπὸ λαϊκοὺς κύκλους, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κράτους.

Ἓν δὲ ἐκ τῶν μᾶλλον αἰσθητῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τοιαύτης προσηλώσεως τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ ἑορτολόγιον μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου, εἶναι ἡ ἐσχάτως προκύψασα ἔρις περὶ τὸ ***ἡμερολόγιον***. Εἰς τὴν συνείδησιν τῶν πιστῶν Ὀρθοδόξων τοιαύτην ἐξέχουσαν θέσιν κατέλαβε τὸ ***ἑορτολόγιον***, ὡς ἐκ τῆς μακραίωνος εἰς τὰς ἑορτὰς προσηλώσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε τὴν σήμερον ὑπάρχουν πολυάριθμοι ζηλωταὶ Ὀρθόδοξοι, οἵτινες εἰλικρινῶς καὶ ἐν πεποιθήσει θεωροῦν τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου ὡς ζήτημα ***πίστεως!*** Καὶ οἱ ἐπὶ τὸ πηδάλιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καθήμενοι, ἐνῷ δυσανασχετοῦν διὰ τὸ κίνημα τοῦτο τῶν ***παλαιοημερολογιτῶν***, δὲν φαίνονται ὅμως νὰ ἀντιλαμβάνωνται ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι εἰμὴ ὁ φυσικὸς καὶ ἀναπόφευκτος θερισμὸς τοῦ ὅ,τι ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἔσπειρεν ἡ Ἐκκλησία.

***Τί λοιπὸν δέον γενέσθαι;*** Διότι ἡμεῖς δὲν ἀνήκομεν εἰς τὴν χορείαν ἐκείνων, οἵτινες θέλουν νὰ κρημνίζουν, χωρὶς νὰ ἀνοικοδομοῦν. Πρέπει νὰ καταργηθοῦν αἱ ἑορταί; Δύναται νὰ γίνῃ τοῦτο;

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ διὰ μιᾶς κατάργησις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν, τῶν διὰ μέσου τόσων αἰώνων καθιερωθεισῶν. Ἀφοῦ ἡ ἁπλῆ μετάθεσις αὐτῶν κατὰ 13 ἡμέρας τοσαύτην συνήντησεν ἀντιλογίαν, ἀναμφισβητήτως ἡ κατάργησίς των θὰ ἐξήγειρε δεινὴν θύελλαν, ἄνευ μακρᾶς θρησκευτικῆς προπαιδεύσεως καὶ διαφωτισμοῦ τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος καὶ παρ' ἡμῖν καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Οὔτε μᾶς φαίνεται πραγματοποιήσιμος ἡ ἐν τῇ συναδέλφῳ «Νέα Ζωὴ» πρότασις τοῦ ἰατροῦ κ. Ξ. Παπαμιχαὴλ περὶ μεταθέσεως τῶν ἑορτῶν τῶν ἁγίων εἰς τὰς Κυριακάς, διότι τοιαύτη μετάθεσις θὰ προσέκρουε κατὰ τῆς αὐτῆς τυφλῆς καὶ παραλόγου ἀντιδράσεως, καθ' ἧς καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἡμερολογίου.

Ὁ ὑπάρχων παρ' ἡμῖν νόμος περὶ Κυριακῆς ἀργίας ἔκαμεν ἓν βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀφ' ἑνὸς μὲν προστατεύων τὴν Κυριακὴν ὡς ἡμέραν ἀναπαύσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ περιορίσας τὰς ἄλλας «ἐξαιρετέας» ἡμέρας εἰς 12, ἂν δὲν ἀπατώμεθα. Ἀλλὰ καὶ αὗται πολλαὶ εἶναι, καὶ θὰ ἠδύναντο κάλλιστα νὰ περιορισθοῦν εἰς τὰς ἡμίσεις περίπου (τὸ Νέον Ἔτος, τὴν Ἐθνικὴν ἑορτὴν καὶ τὴν β' ἡμέραν τοῦ Πάσχα, τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῶν Χριστουγέννων). Περισσοτέρας ἑορτάς, ἐκτὸς τῶν Κυριακῶν, δὲν ἔχει καμμίαν ἄλλη χώρα ἐκ τῶν εὑρισκομένων εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ ὑγιοῦς πολιτισμοῦ.

Ἀλλὰ πρέπει καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ συμπράξῃ εἰς τὴν ἄρσιν τῆς πληγῆς ταύτης τῶν ἑορτῶν, διττῶς:

***Πρῶτον,*** διδάσκουσα τὸν λαὸν ὅτι ***ἡ Κυριακὴ ἡμέρα εἶναι ἁγία,*** καὶ πρέπει νὰ τηρῆται ὄχι μόνον ὡς ἡμέρα ἀργίας καὶ σωματικῆς ἀναπαύσεως, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡμέρα πνευματικῆς ἀναπτύξεως, ἀφιερωμένη εἰς ἔργα εὐσεβείας καὶ φιλανθρωπίας. ***Δεύτερον,*** διδάσκουσα τὸν λαὸν ὅτι ***δὲν τιμῶνται οἱ ἅγιοι διὰ τῆς ἀργίας, ἀλλὰ διὰ τῆς μιμήσεως αὐτῶν.***

Πολὺ σοφῶς οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἔλεγον: «Ἀργία μήτηρ πάσης κακίας». Ἡ ἐργασία εἶναι ἡ φυσικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι δυστυχὴς ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ἔχει ἐνασχόλησίν τινα χρήσιμον καὶ σοβαράν, ἔστω καὶ ἂν ἦναι ἀρκετὰ πλούσιος, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ κερδήσῃ τὸν ἄρτον του διὰ τῆς ἐργασίας του. Ἔχει ἀληθῶς ἀνάγκην σωματικῆς ἀναπαύσεως πᾶς ἄνθρωπος καὶ διὰ τοῦτο ὁ Πάνσοφος Δημιουργὸς ὥρισε τὴν ἑβδομαδιαίαν ἡμέραν τῆς ἀναπαύσεως, ἥτις δίδει ἀκριβῶς τὸ πρέπον μέτρον τῆς ἀναπαύσεως, ὅπερ ἀναγκαιοῖ εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Κυριακὴ ἀργία δὲν ἐκπληροῖ τὸν σκοπόν της, τοὐναντίον βλάπτει τὸν ἄνθρωπον σωματικῶς καὶ ψυχικῶς, ἂν δὲν διατίθεται κατὰ τρόπον ὄντως ἀναπαύοντα τὸ σῶμα καὶ τρέφοντα τὴν ψυχήν. Τὸ νὰ πολλαπλασιάζωμεν ὅμως τὰς ἡμέρας τῆς ἀργίας χάριν τῆς μνήμης τοῦ δεῖνα ἢ τάδε ἁγίου εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀδικαιολόγητον καὶ ἐπιβλαβές. Θὰ πράξῃ δὲ φρονίμως ἡ Ἐκκλησία, ἐὰν λάβῃ αὐτὴ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης, πρὶν ἢ τῇ ἐπιβληθῇ αὕτη ἔξωθεν.

# ΚΛΕΩΝ

***Διήγημα ἐκ τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας τοῦ 3ου αἰῶνος μ. Χρ.***

( συνέχεια )

Ἡ ἀδελφὴ καὶ ὁ γαμβρὸς τοῦ Κλέωνος, ἐπιθυμοῦντες πρὸ παντὸς ἄλλου τὴν ἀσφαλῆ καὶ πλήρη ἀνάπτυξιν τοῦ προσφιλοῦς των ἀδελφοῦ ἐν τῇ Χριστιανικῇ ὁδῷ, ἐφοβήθησαν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ τόσον ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος, ποθοῦντες ὅπως οὐδεμία ἐξωτερικὴ ἐπίδρασις ἀλλοιώσῃ ἢ ἐλαττώσῃ τὴν πλήρη καὶ εἰλικρινῆ αὐταπάρνησιν, ἥτις ἐχαρακτήριζεν εἰς βαθμὸν σπάνιον, τὸ ἔργον τῆς πίστεως ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Κλέωνος. Τὸν συνεβούλευσαν ὅθεν νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐπί τινα καιρόν, ἀπερχόμενος εἰς εὐαγγελιστικὴν ἀποστολὴν μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ Κλέων ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς νὰ θέσῃ ἀμέσως εἰς ἐνέργειαν τὰς δυνάμεις του εἰς ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν. Λαβὼν τὴν πρὸς τοῦτο καθιέρωσιν ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Διονυσίου καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνεχώρησε, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν προσευχῶν καὶ εὐλογιῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας.

— «Μὴ λησμονήσῃς, ἀδελφή μου», εἶπεν ὅτε ἀπεχαιρέτα τὴν Ἀλκμήνην, «νὰ προσεύχεσαι ὑπὲρ τῆς Μαΐας καὶ τοῦ πατρός της».

## Κεφ. ΣΤ'.

Ὅταν ἠναγκάσθη ὁ Γάϊος Σερτώριος νὰ εἴπῃ εἰς τὴν κόρην του ὅτι ὁ Κλέων ἦτο Χριστιανὸς καὶ ἑπομένως ξένος δι' αὐτὴν εἰς τὸ ἑξῆς, ἡ Μαΐα ἐπλήγη τόσον βαθέως εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς της, ὥστε ἔχασε τελείως τὸ ἠθικόν της. Τῆς ἐφάνη ἀπίστευτον πρᾶγμα ἡ μετάστασις αὕτη τοῦ Κλέωνος, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύνατο

νὰ ἐννοήσῃ. Ἡ νεανικὴ της ζωή, τὰ αἰσθήματά της, ἡ σκέψις της, ἡ τόσον ἀχώριστος ἀπὸ τὴν σκέψιν τοῦ Κλέωνος, εὑρέθη διὰ μιᾶς κατακρημνισθεῖσα εἰς ἄβυσσον· ἓν μόνον ᾐσθάνετο—τὴν ἀνάγκην νὰ εἴπῃ τὸν πόνον της εἰς αὐτὸν τὸν Κλέωνα.

Τὴν φάσιν αὐτὴν τῆς καταπτώσεως διεδέχθη ἀγρία ἀπόγνωσις, κατὰ τῆς ὁποίας δὲν προσεπάθησε κἂν νὰ παλαίσῃ· ἀλλὰ τέλος αὐτὴ ἡ ὑπερβολὴ τοῦ μαρτυρίου της ἔφερε καὶ τὴν σωτήριον ἀντίδρασιν. Αἴφνης τῇ ἐφάνη ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαρκέσουν. Ἐνεθυμήθη τὴν τρυφερότητα τοῦ πατρός της...βεβαίως αὐτὸς δὲν θὰ ἤθελε νὰ τὴν βλέπῃ νὰ ὑποφέρῃ τόσον... θὰ ἐκάμπτετο ἐπὶ τέλους!... Ὅσον διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τοῦ Κλέωνος, ὀλίγον τὴν ἔμελε... Μήπως αὐτὸς δὲν θὰ ἦτο πάντοτε δι' αὐτὴν ὁ Κλέων, εἴτε Χριστιανὸς ἦτο εἴτε ἐθνικός;

Μὲ τὴν κρυφίαν ἀλλ' ἀόριστον αὐτὴν ἐλπίδα, ἐπανῆλθε τὸ θάρρος τῆς Μαΐας, διότι εἰς τὴν πρώτην νεότητα μία μακρὰ συνήθεια εὐτυχίας δὲν ἐξαλείφεται εὐκόλως. Ὀνειροπολοῦσα τὴν ἐπανάληψιν τῆς εὐτυχίας ἐκείνης, ἔτρεφε τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ ἤργει ὁ πατήρ της νὰ φανῇ διαλλακτικώτερος.

Ἐξ ἄλλου, ὁ Γάϊος Σερτώριος ἐβαυκαλίζετο καὶ αὐτὸς μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ Κλέων θὰ ἐπανήρχετο ἐκ τῆς πλάνης του. Πιστεύων ὅτι ἡ κόρη του ἤρχιζεν ἤδη νὰ παρηγορῆται, τὴν περιέβαλε μὲ ὅλην τὴν κοινωνικὴν κίνησιν, μὲ ὅλας τὰς διασκεδάσεις τῆς τάξεώς της, συγκεντρώνων γύρω της πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐπινοήσῃ πρὸς εὐχαρίστησίν της, καὶ ὅπως ἐξαλείψῃ ἐκ τῆς ψυχῆς της τὴν εἰκόνα τοῦ Κλέωνος. Ἀλλὰ δὲν ἤξευρε πόσον ἐστοίχιζεν εἰς τὴν Μαΐαν ὅλη ἡ ἐπιπολαία ἐκείνη ἀναζήτησις διασκεδάσεως, ἥτις εἶχεν ὡς μόνον σκοπὸν πῶς νὰ περάσῃ ὁ καιρός.

Οὔτε ἐφαντάζετο πόσαι μύχιαι εὐχαὶ ἐξέφευγον διαρκῶς ἐκ τῆς πληγωμένης καρδίας της.

Ἡ ὑπηρεσία τοῦ Γαΐου Σερτωρίου εἶχε λάβει διαταγὴν οὐδέποτε νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ Κλέωνος ἐνώπιον τῆς Μαΐας, ἥτις ἔπρεπε νὰ ἦναι ξένη τοῦ λοιποῦ πρὸς πᾶν ὅ,τι ἐσχετίζετο μὲ αὐτόν. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς προφυλάξεις εἶχε φθάσει εἰς τὰς ἀκοάς της ἡ φήμη τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ ἐκ τοῦ στρατοῦ, καὶ τῶν ἄλλων λεπτομερειῶν τοῦ μαρτυρίου του. Πάραυτα ἐζήτησε νὰ μάθῃ ὅλα ὅσα τῆς ἀπέκρυπτον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ἀπῄτησε νὰ τῇ διηγηθοῦν τὶ ἐλέγετο ἔξω περὶ τῆς ἀτιμώσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἐτιμωρήθη ὁ Κλέων διὰ τὴν ὁμολογίαν του. Θὰ ἔδιδε τὴν ζωήν της, ἐὰν ἐπετρέπετο νὰ τὸν παρηγορήσῃ καὶ νὰ συμμερισθῇ τὴν τύχην του. Ὁ Κλέων τῆς ἐφάνη τότε πολὺ εὐγενέστερος, πολὺ ἀξιοπρεπέστερος ἐν τῇ δυστυχίᾳ του ἢ πρίν. Προσεπάθησε νὰ τὸν ἀνακαλύψῃ ἀλλὰ πρὶν ἢ δυνηθῇ νὰ ἀνεύρῃ τὴν κατοικίαν του, αὐτὸς εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, εἶχεν ἀπέλθει χωρὶς νὰ ἀφήσῃ μίαν λέξιν οὔτε ἓν σημεῖον ἀγάπης διὰ Μαΐαν. Ἔλεγον μάλιστα ὅτι ἀνεχώρησε διὰ παντός. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ πιστεύσῃ, ὅτι αὐτὸς τόσον εἶχε μεταβληθῇ, ὥστε οὔτε μίαν λέξιν ἀποχαιρετισμοῦ, ἓν σημεῖον ἐνθυμήσεως νὰ μὴ ἀφήσῃ δι' αὐτήν; Ὅτι ἡ νέα του θρησκεία εἶχεν ἐκμηδενίσει κάθε ἴχνος τῶν προτέρων του αἰσθημάτων...;

Ἡ παγερὰ καὶ καρδιοβόρος δυσπιστία ἐνέκρωσε τὴν εὔελπιδα χαρὰν τῆς

νεότητός της. Ἔπαυσε νὰ ἐνδιαφέρεται δι' ὅ,τι γύρω της συνέβαινεν· ὅλα δι' αὐτὴν ἦσαν ξένα καὶ σκοτεινά. Ἀφοῦ ἐξέλιπεν ἐκ τῆς ζωῆς της ὁ Κλέων, τόσον ἐκ τοῦ παρόντος ὅσον καὶ ἐκ τοῦ μέλλοντος, ᾐσθάνετο ἑαυτὴν ἄνευ στηρίγματος καὶ ἄνευ ἐλπίδος. Ἡ ἀναχώρησίς του εἶχει ἐκμηδενίσει ὅλα τὰ ὄνειρα, διὰ τῶν ὁποίων μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὑπέθαλπε τὴν ἐλπίδα της, καὶ τὰ ὁποῖα τῆς ἀπέκρυπτον τὴν πραγματικήν της θέσιν. Δὲν παρεδόθη εἰς γόους καὶ θρήνους, ἀλλ' ἀφέθη χωρὶς ἀντίστασιν εἰς τὴν συντριβὴν τῆς ἀπελπισίας. Ἡ καρδία της, ἡ θέλησις της ἐστεροῦντο κάθε ἐλατηρίου· ἀπέστρεφε τὰς σκέψεις της ἀπὸ τὸ μέλλον.

Ὁ Γάϊος Σερτώριος, ἀνήσυχος καὶ φοβισμένος διὰ τὴν νέαν αὐτὴν κρίσιν τοῦ πόνου τῆς θυγατρός του, δὲν ἀφῆκε μέσον ἐξ ὅσων ἐγνώριζεν, ὅπως τὴν διασκεδάσῃ καὶ τὴν παρηγορήσῃ. Ἀλλ' εἰς μάτην. Ἡ Μαΐα δὲν ἠναντιοῦτο εἰς καμμίαν του προσπάθειαν· ἐκύτταζεν, ἤκουεν, ἐμειδία, ἀπήντα μηχανικῶς, ὡς νὰ ἐπρόκειτο ὄχι περὶ ἑαυτῆς ἀλλὰ περὶ ἄλλης τινός.

Μίαν ἡμέραν ἐνῷ ἐκάθητο ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς μικρᾶς μαρμαρίνης κλίμακος, ἥτις κατήρχετο εἰς τὸν παλαιὸν κῆπον, ὅστις περιέκλειε τόσας ἀναμνήσεις, βυθισμένη εἰς τὴν βωβήν της λύπην, δὲν ἀντελήφθη ὅτι ὁ πατήρ της εἶχε πλησιάσει καὶ ἔστεκε, μὲ τὸ βλέμμα του προσηλωμένον ἐπάνω της. Ἐσήκωσε τὰ βλέμματά της καὶ συνήντησε τοὺς δακρυβρέκτους ὀφθαλμοὺς τοῦ γέροντος, τὰς παραμορφωμένας ὑπὸ τῆς λύπης γραμμὰς τοῦ ἐρρυτιδωμένου προσώπου του, τὴν ὅλην του στάσιν, ἥτις ἐμαρτύρει τὴν ἀγωνίαν τῆς πατρικῆς του καρδίας... Πόσην ὥραν ἔστεκεν ἐκεῖ...; Τὸ ἠγνόει ἡ κόρη του.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ Μαΐα κατενόησε τὴν ἀληθινήν της θέσιν ἀπέναντι τοῦ πατρός της, ᾐσθάνθη τὸ ἄδικον τῆς συμπεριφορᾶς της ἀπέναντι τῆς τρυφερᾶς ἐκείνης πατρικῆς στοργῆς. Ἀστραπιαίως διεχύθη εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς της κῦμα μεταμελείας καὶ λύπης διὰ τὴν θλίψιν, τὴν ὁποίαν τόσον ἀπερισκέπτως εἶχε προξενήσει εἰς τὴν πατρικήν του καρδίαν. Ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ ἀνελύθη εἰς δάκρυα, εἰς τὰ ὁποῖα ἦτο ὅλος ὁ πόνος τῆς ψυχῆς, ὅλη ἡ ἀπελπισία της.

Ὡς ἡ ραγδαία βροχὴ κατόπιν τρομερᾶς θυέλλης, ἡ πλήμμυρα ἐκείνη τῶν δακρύων ὑπῆρξε σωτήριος. Ἀνακουφισθεῖσα ἡ Μαΐα ἠδυνήθη νὰ στρέψῃ ὅλας της τὰς δυνάμεις εἰς παρηγορίαν τοῦ πατρός της, νὰ αἰσθανθῇ ὅτι ὅλη ἡ ζωή της ἔπρεπε τοῦ λοιποῦ νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπόδοσιν τῆς ἀγάπης, μὲ τὴν ὁποίαν αὐτὸς τὴν περιέβαλλε, παρ' ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἡ ἀγάπη ἐπέβαλλεν εἰς αὐτόν.

Ἡ Μαΐα εἶχε τὸ φυσικὸν δῶρον τοῦ νὰ δύναται νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὴν σκέψιν τῶν ἄλλων, καὶ διὰ τῆς λεπτοτάτης ἀντιλήψεως, προερχομένης ἐκ τῆς εἰλικρινεστέρας συμπαθείας, νὰ ζῇ τὴν ζωὴν ἐκείνων· αἱ προσπάθειαί της ἐπέφεραν τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα δι' ἀμφοτέρους. Ἡ Μαΐα δὲν ἦτο πλέον ἡ ἰδία· ἦτο σοβαρὰ καὶ γλυκεῖα νεᾶνις, τῆς ὁποίας ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὸν πατέρα ἠμείβετο διὰ τῆς στοργῆς ἐκείνου, ἡ δὲ ζωὴ ἤρχισε δι' ἀμφοτέρους νὰ διαρρέῃ πάλιν ὡς πρότερον. Ἡ καλὴ θυγάτηρ, ἐργαζομένη παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ πατρός της, ἤκουεν, ὅπως ἄλλοτε, ἐκ τῶν χειλέων του τὰς πολλάκις ἐπαναληφθείας ἱστορίας τῶν πολέμων τῶν Ρωμαίων κατὰ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων. Ἀλλ' ὁποίους ἐνδομύχους

ἀναστεναγμοὺς δὲν κατέπνιγε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μακρᾶς ταύτης ἀκροάσεως!

***

Δὶς εἶχεν ἐπανέλθει ἡ ἄνοιξις, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ συμβάντος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναστατώσει τὸν βίον των. Ἤδη ἤρχιζε νὰ παρατηρῇ ὁ πατήρ, ὅτι ἡ κόρη του δὲν ἦτο πλέον ἡ αὐτή. Τὸ χρῶμα εἶχεν ἐπανέλθει εἰς τὸ πρόσωπόν της, αἱ κινήσεις της, τὸ βάδισμά της δὲν εἶχον πλέον ἐκείνην τὴν νωθρότητα καὶ τὴν ἐξάντλησιν. Νέα τις ζωὴ ἐφαίνετο κυκλοφοροῦσα ἐντός της· μειδίαμα ἤρεμον καὶ ἐν ταυτῷ ἀκτινοβόλον διεφαίνετο συχνὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου της.

Χωρὶς νὰ ἐννοῇ τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης μεταβολῆς, ὁ γέρων Σερτώριος τὴν ἀντελαμβάνετο καὶ ἔχαιρεν. Ἦτο τῷ ὄντι μία νέα ζωή, ἥτις εἶχεν ἀναζωογονήσει τὴν Μαΐαν. Κατεχομένη ὅλη ὑπὸ τῆς ἰδέας νὰ γνωρίσῃ ὁποία ἦτο ἡ θρησκεία ἐκείνη, ἥτις τῆς εἶχεν ἀφαρπάσει τὸν Κλέωνα, εἶχε μεταχειρισθῇ ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διέθετε, καὶ τέλος εἶχε κατορθώσει νὰ προμηθευθῇ ἓν ἀντίγραφον τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Ὁ Χριστιανός, ὅστις τῆς τὰ εἶχε προμηθεύσει, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν καὶ εἰσηγητικάς τινας ὁδηγίας, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἠδυνήθη ἡ Μαΐα νὰ διαφωτισθῇ καὶ νὰ πεισθῇ περὶ τοῦ κύρους τῶν ἱερῶν ἐκείνων συγγραμάτων. Ἡ ἀκαταμάχητος ἀλήθεια τοῦ Θείου λόγου τὴν ᾐχμαλώτισεν εὐθύς. Δὲν ἀντέταξεν εἰς αὐτὴν οὔτε δυσπιστίαν, οὔτε ἀντίστασιν. Διότι ἦτο μία ψυχὴ ἁπλῆ, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας ἡ δυστυχία προδιαθέτει διὰ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐθὺς ὡς ἀκούσωσιν αὐτήν. Εἶχεν ἐπιλάμψει ἡ ἀλήθεια ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῆς Μαΐας, πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ τὴν ἐπισκιάσῃ κανὲν νέφος δισταγμοῦ. Ἡ ἐξιλαστικὴ θυσία τοῦ Σωτῆρος ἤρκει διὰ νὰ τῇ ἀποκαλύψῃ πῶς βλέπει ὁ Πανάγιος Θεὸς τὴν ἁμαρτίαν τῶν ἀνθρώπων.

Ἅπαξ φωτισθεῖσα, ἤρχισε νὰ κατανοῇ τὴν εὐθύνην της καὶ τὰ καθήκοντά της ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Ἠσθάνετο διακαῆ ἐπιθυμίαν νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν πατέρα της τὸν νέον θησαυρόν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποκτήσει· ἀλλ' ἡ σύνεσις καὶ ὁ φόβος τῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας προέβλεπεν ὡς ἐκ τοῦ νέου τούτου πλήγματος διὰ τὸν πατέρα της, τὴν ἔπεισαν ὅτι μᾶλλον διὰ τῆς συμπεριφορᾶς της κατ' ἀρχὰς καὶ ἀκολούθως διὰ τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεώς της, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συνδιαλλαγὴν τοῦ πατρός της πρὸς τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς τώρα ἀπηχθάνετο.

Κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ὁ Γάϊος Σερτώριος ἤρχισε νὰ ἀντιλαμβάνεται τὴν καταπληκτικὴν μεταβολήν, ἥτις εἶχεν ἐπέλθει εἰς τὴν θυγατέρα του, ἰδίως δὲ τὴν ἐπάνοδον τῆς προτέρας αὐτῆς ἠρεμίας. Ἀλλ' ἐβράδυνεν ἡ ἐξήγησις τῆς μεταβολῆς, ὡς ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων προσκομμάτων, τὰ ὁποῖα ἡ Μαΐα ἐθεώρει ἀνυπέρβλητα, μὴ ἐπαναπαυομένη ἀρκούντως εἰς τὴν ὑπακοήν, τὴν ὁποίαν ἀπῄτει παρ' αὐτῆς ὁ Θεός.

Ἀπροσδόκητον γεγονὸς ἔκοψε τέλος τὸν Γόρδιον δεσμόν, ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν διστακτικότητά της καὶ τὴν ἐνίσχυσεν εἰς τὸ νὰ λάβῃ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν.

Ὁ διωγμὸς τῶν Χριστιανῶν εἶχεν ἀρχίσει ἐκ νέου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἑσπέραν τινα, ὁ Γάϊος Σερτώριος εἶπεν εἰς τὴν κόρην του, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ διὰ

νὰ ἀποφύγουν τὸν θάνατον ἔτρεχον σωρηδὸν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ναοὺς διὰ νὰ ἐξομώσουν καὶ νὰ θύσουν εἰς τοὺς θεούς. Διηγήθη μάλιστα πῶς εἷς ἐξ αὐτῶν, ὁ πάμπλουτος ἔμπορος Παπίας, ἐπροκάλει τὸν γενικὸν οἶκτον καὶ τὴν περιφρόνησιν ὅλων, διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἐξομώσεώς του.

—«Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος», εἶπεν, «ἐφαίνετο ὅτι ἐφοβεῖτο ἀφ' ἑνὸς νὰ ἀρνηθῇ τὸν θεόν του καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ παρακούσῃ εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος!»

— «Δὲν ἦσαν καὶ μερικοί, ποὺ ἠρνήθησαν νὰ θυσιάσουν»; ἠρώτησε τρέμουσα ἐκ συγκινήσεως ἡ Μαΐα.

— «Ναί, μερικοὶ ἐπέμειναν εἰς τὴν παραφροσύνην των, μάλιστα κάποιος μεῖραξ, Διόσκουρος τὸ ὄνομα, υἱὸς ἑνὸς τῶν ἱερέων των, ὑπέστη βασανιστήρια τόσον φρικτὰ ὥστε μὲ ἔκαμαν νὰ ἀνατριχιάσω ἐγὼ — ἕνας παλαιὸς στρατιώτης!.. Καὶ ὅμως τὸ παιδὶ αὐτὸ δὲν ἔβγαλε κραυγήν».

— «Ἔμεινε πιστὸς μέχρι τέλους»; ἠρώτησε ἡ Μαΐα μὲ ἀνησυχίαν.

— «Δὲν ἐξώμοσεν οὔτε ὑπὸ τὰ τρομερώτερα βασανιστήρια, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ, συγκινηθεὶς ἐξ οἴκτου διὰ τὴν νεότητά του, τοῦ ἐχάρισε τὴν ζωήν. Οἱ σύντροφοί του ὅμως ἐκάησαν. Εἶναι ἀκατανόητος ἡ τρέλλα, ἡ ὁποία κατέχει αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους. Ἂν δὲν ἐπρέσβευον τὴν δεισιδαιμονίαν αὐτήν, θὰ τοὺς ἐθαύμαζε κανεὶς διὰ τὴν καρτερίαν των. Ἀλλ' αὐτοὶ πιστεύουν εἰς ἕνα ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον καὶ λατρεύουν ὡς θεόν, ὅστις τοῖς ὑπεσχέθη κάποιαν θαυμασίαν εὐδαιμονίαν μετὰ θάνατον. Πιστεύουν εἰς τοὺς λόγους του ὡς νὰ τοὺς ἔβλεπαν πραγματοποιουμένους ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των!...»

Κάτωχρος καὶ ἀσθμαίνουσα ἡ Μαΐα ἐσηκώθη ἀποτόμως, καὶ μὲ ἀπόφασιν ἥτις δὲν προήρχετο ἐξ αὐτῆς τῆς ἰδίας, ἀνέκραξε:

— «Πατέρα μου! Μὴ προφέρῃς λέξιν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ τῶν Χριστιανῶν! Καὶ ἐγὼ πιστεύω εἰς Αὐτόν... Εἶμαι καὶ ἐγὼ Χριστιανή!» **(ἀκολουθεῖ)**

# ΠΡΑΚΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ
## ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΙΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

### Ἀναγίνωσκε καὶ ἐρεύνα τὰς Γραφὰς

1) Μετὰ βαθυτάτης εὐλαβείας, ὡς περιεχούσας τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ.
2) Διὰ νὰ διδαχθῇς καὶ ὄχι χάριν περιεργείας.
3) Μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ ἐπιμονῆς.
4) Μεθ' ὑπομονῆς, μὴ ἀναμένων νὰ μάθῃς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ πᾶν ὅ,τι αἱ Γραφαὶ ἀποκαλύπτουσι.
5) Μετὰ προσοχῆς μεγάλης, ὥστε νὰ ἐνθυμώμεθα ὅ,τι ἀναγινώσκομεν.
6) Νὰ ὑποβάλλωμεν πάντοτε ἐρωτήσεις εἰς τὸν ἑαυτόν μας καὶ νὰ ἐφαρμόζωμεν πρῶτοι ἡμεῖς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διδάσκουσιν αἱ Γραφαί.
7) Νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν ὅπως διὰ τῆς χάριτός Του μᾶς βοηθῇ εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου τῶν Γραφῶν.

8) Νὰ ἀναγινώσκωμεν τὰς Γραφὰς τακτικῶς καὶ ὄχι κατὰ ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα, καὶ ἐκ καλῆς συνηθείας ποιοῦντες τοῦτο καθ' ἑκάστην εἰς ὅλην μας τὴν ζωήν.

9) Νὰ ζητῶμεν τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων εἰς ὅ,τι δὲν ἐννοοῦμεν.

10) Νὰ ἐπιδιώκωμεν πρῶτον τὴν κατὰ γράμμα κατανόησιν τῶν χωρίων καὶ ἔπειτα τὴν πνευματικήν, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ δίδωμεν μεγαλειτέραν σημασίαν.

11) Πρὶν ἐξαγάγωμεν συμπεράσματα μεμονωμένου χωρίου τινὸς τῆς Ἁγ. Γραφῆς, νὰ ἐξετάζωμεν τὰ προηγούμενα καὶ τὴν συνέχειαν αὐτοῦ.

12) Νὰ ἐρευνῶμεν καὶ νὰ ἐξετάζωμεν τὰ παράλληλα χωρία ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Γραφὴ πολλάκις ἐξηγεῖ κάλλιστα ἑαυτήν.

12) Μελετῶντες τὴν Γραφὴν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι συμπλήρωμα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

14) Δὲν πρέπει νὰ δημιουργῶμεν τύπους καὶ ἀλληγορίας, αἱ ὁποῖαι δὲν δικαιολογοῦνται ἀμέσως ὑπὸ τῆς Γραφῆς.

15) Ἀναγινώσκοντες τὴν Ἁγίαν Γραφὴν δὲν πρέπει νὰ ἀναμένωμεν ὅτι θὰ ἐννοήσωμεν πάντα τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς τελείως· οὐχ' ἧττον ὅμως ἡ μετὰ συνέσεως, ταπεινοφροσύνης, εὐλαβείας καὶ ὑπομονῆς μελέτη τῆς Γραφῆς θὰ προσθέτῃ πάντοτε καὶ θὰ ἐπαυξάνῃ τὰς γνώσεις ἡμῶν, πρὸς ψυχικὴν ἡμῶν ὠφέλειαν.

(Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς») ***Π. Σ. Ρ.***

***Σ. Σ.***—Μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ἀναδημοσιεύομεν τοὺς ἀνωτέρω «Πρακτικοὺς Κανόνας» ἐκ τῆς Ὀρθοδόξου συναδέλφου, χαίροντες διὰ τὴν ἔνδειξιν ταύτην τοῦ ὅτι καὶ παρ' Ὀρθοδόξοις ἤρχισε νὰ ἐπικρατῇ ὑγιεστέρα ἀντίληψις περὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Ἰ. Γραφῶν ὑπὸ παντὸς Χριστιανοῦ. Οἱ «Κανόνες» οὗτοι εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, οὓς ἡ Εὐαγγελικὴ Χριστιανωσύνη συνδέει μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Θείου Λόγου. Ἐφαρμοζόμενοι δὲ ἐπικυρώνουσι τὴν μεγάλην καὶ θεμελιώδη ἀρχήν, ἣν ἐκήρυξε καὶ ἔθεσεν ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος — ***τὸ δικαίωμα***, ἀλλὰ καὶ ***τὸ καθῆκον, τῆς ἀτομικῆς ἐρεύνης καὶ ἑρμηνείας τῶν Γραφῶν.***

# ΠΟΙΚΙΛΑ

— Εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ἐδημοσιεύθη ἀστυνομικὴ διάταξις περὶ ***ἀπαγορεύσεως τῶν βλασφημιῶν καὶ τῶν ὕβρεων*** τῶν προσβαλλουσῶν τὰ καλὰ ἤθη. Ἀπαγορεύονται αἱ βλασφημίαι καὶ αἱ ὑβριστικαὶ ἐν γένει ἐκφράσεις κατὰ τῶν θείων καὶ ἱερῶν πραγμάτων καὶ παντὸς καθιερωμένου εἰς τὴν θείαν λατρείαν.

Χαίρομεν διὰ τὴν διάταξιν ταύτην, ἐὰν πρόκηται νὰ ἐφαρμοσθῇ σοβαρῶς, ὄχι διότι νομίζομεν ὅτι ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰ θεῖα καὶ τὴν θρησκείαν δύναται καὶ πρέπει νὰ ἐπιβάλληται διὰ νόμων καὶ ἀστυνομικῶν διατάξεων. Πρέπει οἱ ἄνθρωποι νὰ μάθουν ἐνδομύχως νὰ σέβωνται τὸν Θεὸν καὶ νὰ Τὸν ἀγαποῦν, καὶ τότε δὲν θὰ αἰσθανθοῦν ποτὲ τὸν πειρασμὸν νὰ ἐκστομίσουν καμμίαν βλάσφημον ἢ καὶ ἀνευλαβῆ κἂν φρᾶσιν. Δυστυχῶς ὅμως πάμπολλοι (καὶ μάλιστα οὐχὶ πάντοτε ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων) βλασφημοῦν φρικτῶς κατὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Σταυροῦ, κλπ. καὶ οἱ τοιοῦτοι ποτὲ δὲν εἶναι Ἑβραῖοι ἢ Μωαμεθανοὶ ἢ Εὐαγγελικοί, ἀλλὰ Χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι, «ἀναγεγεννημένοι» διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ κοινωνοῦντες τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰς τοὺς τοιούτους λοιπὸν πρέπει νὰ τεθῇ φραγμός τις, ὅπως τοὐλάχιστον ἐκ φόβου πρὸς τὸν νόμον περιορίσωσι τὴν βδελυράν των γλῶσσαν.